

„Nie bójcie się słabości człowieka ani jego wielkości! Człowiek zawsze jest wielkim, także w słabości”.

Jan Paweł II

I. Wprowadzenie.

Wybór dalszego kierunku kształcenia i zawodu jest procesem decyzyjnym który powinien uwzględniać wiele czynników. Jednym z ważniejszych jest stan zdrowia. Każdy zawód wymaga określonych predyspozycji – również zdrowotnych. Treści zamieszczone poniżej dotyczą związków wyboru zawodu ze stanem zdrowia. Tworząc niniejsze opracowanie przyjęto założenie, że potencjalny czytający (uczeń, rodzic, nauczyciel) powinien szybko znaleźć interesującą dla siebie informację. Dlatego w tekście zamieszczono kilka tabel.¹

W publikacjach dotyczących omawianej tematyki dość często możemy przeczytać o tym, że uczniowie niepełnosprawni mają ograniczone wybory ścieżek zawodowych. Jest to teza prawdziwa ale Warto zdać sobie sprawę, iż nie tylko uczniowie niepełnosprawni takich ograniczeń mogą doświadczyć.² W systemie edukacji orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na niepełnosprawność mogą otrzymać dzieci: niesłyszące, słabosłyszące, niewidome, słabowidzące, z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją), z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), z niepełnosprawnościami sprzężonymi, czyli wtedy, gdy u dziecka występuje więcej niż jedna z powyższych przyczyn, z których każda osobno kwalifikuje je do uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego z tytułu niepełnosprawności. Niektórzy uczniowie z poważnymi chorobami przewlekłymi (np. ze schorzeniami metabolicznymi, chorobami układu pokarmowego, krążenia, oddechowego i in.) takiego orzeczenia od poradni nie otrzymają. Schorzenia takie mogą również w znaczący sposób ograniczać swobodny wybór zawodu. Wg danych szacunkowych dzieci przewlekłe chore i niepełnosprawne to około 10 - 15% populacji (niektóre publikacje podają nawet wyższe dane).

W książce B. Wojtasik „Podstawy poradnictwa kariery” znaleźć można następujące stwierdzenie: „Zasadniczym podstawowym zadaniem orzecznictwa psychologiczno – lekarskiego powinna być selekcja pozytywna, która wskazałaby przydatność ucznia do zawodu (...)”³ – tak jednak często z różnych powodów nie jest. Autorka zauważa dalej „Wśród uczniów z przeciwwskazaniami do wyboru zawodu są zarówno tacy, którzy mają niewielkie odchylenie w stanie zdrowia i nie mogą wykonywać kilku zaledwie zawodów, jak i tacy, którzy mają większe przeciwwskazania, dla których dostępne są zaledwie dwa lub trzy zawody, a często jeden”.⁴ Wystarczy pobieżny przegląd literatury tematu aby stwierdzić, iż dominujący sposób postrzegania problemów zdrowotnych ucznia w aspekcie wyboru zawodu, orientuje się raczej na jego ograniczeniach i słabościach niż na możliwościach. W wyniku tego, niejednokrotnie z góry, pozbawia się szans młodzieży na zdobycie wykształcenia zawodowego, często znajdującego się w zasięgu możliwości konkretnej osoby. „Wykonywanie pracy zawodowej (...) uwarunkowane jest takimi względami, jak możliwość wykonywania różnych czynności, stopień

¹ Układ tabelaryczny ułatwia co prawda szybkie wyszukiwanie informacji, jednakże należy zwrócić uwagę, iż są one dość ogólne. Pewna niezgodność treści jaką można w tabelach zauważyć, wynika m.in. z różnic jakie występują w literaturze dotyczącej tej tematyki. Przeglądając publikacje w których podaje się przeciwwskazania do wykonywania określonych zawodów, bez trudu możemy zauważyć rozbieżne poglądy autorów rozmaitych książek i artykułów.

² W Polsce mamy podwójny system orzekania o niepełnosprawności dzieci. Orzeczenia wydane przez Miejskie/ Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności nie mają przełożenia na edukację, dają zupełnie inne uprawnienia, np. możliwość uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, ulgi na przejazdy itd. **Aby dziecko zostało uznane za niepełnosprawne w placówkach oświatowych, musi ono posiadać kolejny dokument – orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydawane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.** „Sytuacja podwójnego orzecznictwa jest bardzo niekorzystna dla dzieci i ich rodziców. Po pierwsze - wprowadza zamęt, bo niektóre dzieci uznane za niepełnosprawne przez Powiatowy/ Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności nie dostaną orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego”. Patrz: dr A. Dudzińska „Najczęstsze pytania dotyczące kształcenia specjalnego. Informator dla rodziców”. Aktualizacja – A. Niedźwiecka, Warszawa 2012

³ B. Wojtasik „Poradnictwo kariery ...” str. 45

⁴ Tamże str. 46

indywidualnej sprawności, specjalne zdolności i umiejętności, cechy osobowości. Należy pamiętać, że żadna praca nie wymaga od człowieka, który ma ją wykonywać pełnej sprawności. Istnieją prace o różnej skali wymagań. Jedne wymagają wysokiej sprawności fizycznej lub manualnej, inne zaś wysokiej sprawności intelektualnej, a jeszcze inne specjalnych zdolności i umiejętności czy określonych cech osobowości.”⁵

Istotnym warunkiem udzielenia prawidłowej porady zawodowej osobie z problemami zdrowotnymi jest znajomość wymagań poszczególnych zawodów i stanowisk pracy (stanowisko pracy danego pracownika tworzy konfiguracja środków pracy, otoczonych przez środowisko pracy), porównanie ich z aktualnymi potencjalnymi możliwościami ucznia i szereg innych istotnych kwestii. Ważna jest ocena możliwości psychofizycznych ucznia chorego czy niepełnosprawnego, jego motywacji, obaw, oczekiwań i preferencji zawodowych odnoszących się do dalszego kształcenia i przyszłej pracy itd. Doradztwo zawodowe wobec takich uczniów, pomoc w znalezieniu im odpowiedniego kierunku kształcenia zawodowego, jest zadaniem wielowymiarowym. Powinno uwzględniać nie tylko możliwości zdrowotne i zainteresowania ale i jak wspomniano, także szereg czynników psychologicznych i motywacyjnych⁶.

Omawianą problematykę poruszają liczni autorzy książek, artykułów, stron WWW. Jest sporo publikacji dotyczących w sposób bezpośredni lub pośredni zdrowotnych uwarunkowań wyboru zawodu, podejmowania aktywności zawodowej przez osoby niepełnosprawne itp.⁷ Szczególnie warto zwrócić uwagę na dwie pozycje książkowe (dostępne również w wersji elektronicznej):

1. G. Sołtyśńska „ABC doradcy zawodowego. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego”, KOWEŻiU, Warszawa 2010
2. W. Kreft i in., „Podręcznik oceny zawodu z punktu widzenia różnego rodzaju niepełnosprawności”, KUP, Warszawa 2000).

Obie wymienione publikacje wyczerpująco i kompetentnie przedstawiają tematykę ograniczeń zdrowotnych istotnych z punktu widzenia kariery edukacyjnej i zawodowej osób chorych i niepełnosprawnych.

II. Istotne uwagi.

„Docendo discimus” (z łac. Ucząc innych, sami się uczymy)
Seneka

1. Udzielanie pomocy młodym ludziom w podjęciu decyzji związanej z wyborem dalszego kształcenia w aspekcie zdrowotnym nie jest sprawą łatwą. Zaburzenia w stanie zdrowia i rozwoju mogą ograniczać naukę zawodu z następujących przyczyn:⁸

- ✓ warunki i organizacja kształcenia zawodowego (pracy) mogą nasilać istniejące zaburzenia, pogarszać stan zdrowia ucznia (pracownika), spowodować przedwczesną niepełnosprawność,
- ✓ uczeń (pracownik) z odchyleniami w stanie zdrowia i rozwoju jest bardziej narażony na urazy w czasie nauki (pracy),
- ✓ zaburzenia występujące u ucznia (pracownika) oraz związane z nimi właściwości psychofizyczne mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia innych ludzi (uczniów, pracowników lub klientów, konsumentów, pacjentów itd.).

⁵ T. Majewski, B. Szczepanowska „Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych”, Problem Niepełnosprawności w Poradnictwie Zawodowym, Zeszyty informacyjno – metodyczne doradcy zawodowego Nr 10, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1998 r. str. 29.

⁶ Warto zwrócić uwagę chociażby na sytuację rodzinną ucznia, warunki materialne, dostępność różnych typów szkół w pobliżu zamieszkania i szereg innych (szczegółowo omówionych w wielu publikacjach).

⁷ Dlatego pominięto w niniejszym opracowaniu szereg istotnych kwestii (np. definicję niepełnosprawności itd.) które bez trudu można odnaleźć w książkach i artykułach zw. z omawianym tematem.

⁸ A. Wojciechowska, B. Wojnarowska, „Kwalifikacja zdrowotna młodzieży do nauki zawodu”, Instytut Matki i Dziecka Zakład Pediatrii Społecznej i Medycyny Szkolnej, Warszawa 1993.

W dobrze prowadzonym doradztwie zawodowym wobec uczniów z kłopotami zdrowotnymi idzie zatem o to, by pomóc im znaleźć taki zawód i rodzaj pracy, który nie zwiększa ryzyka dla ich zdrowia oraz nie stwarza zagrożenia dla innych osób. Stąd istnieje potrzeba stymulowania zainteresowań i uzdolnień uczniów i zwrócenie ich uwagi na zawody bezpieczne i możliwe do zdobycia ze wzg. na określony rodzaj choroby czy niepełnosprawności.

2. Przepisy oświatowe stanowią, iż do klasy pierwszej publicznej szkoły ponadgimnazjalnej prowadzącej kształcenie zawodowe (dla uczniów kończących gimnazja będą to zasadnicze szkoły zawodowe i technika) przyjmuje się kandydatów którzy „posiadają zaświadczenie lekarskie zawierające orzeczenie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do podjęcia praktycznej nauki zawodu, wydane zgodnie z przepisami w sprawie badań lekarskich kandydatów do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych (...)”.⁹

O stanie zdrowia i ewentualnych przeciwwskazaniach do nauki określonego zawodu orzeka lekarz.

W ocenie przydatności zawodowej ucznia chorego i / lub niepełnosprawnego bierze on pod uwagę diagnozę (ocenę aktualnego stanu zdrowia) oraz prognozę (przewidywanie ewentualnych pozytywnych lub negatywnych zmian w funkcjonowaniu organizmu). W orzecznictwie lekarskim ustala się przeciwwskazania bezwzględne i względne. **W określaniu możliwości nauki poszczególnych zawodów wymagane są często badania specjalistyczne i laboratoryjne kandydatów np.:** WR, nosicielstwo, okulistyczne (np. przy konieczności prac na wysokości), laryngologiczne (np. prace na wysokości czy w hałasie), neurologiczne, badanie konwergencji i cover test (w celu wykluczenia braku widzenia obuocznego) itd.

3. Ustalenie prostej zależności między tzw. zawodem szkolnym (szkoły zawodowe, technika, szkoły policealne) a chorobą nie jest proste i nie można uzyskać w tym względzie pewnych wyników. Jeśli chce się ustalić przyczynowe związki między zawodem a chorobą, należałoby uwzględnić wszystkie możliwe do wykonywania w przyszłości zadania w danej profesji - co nie jest łatwe ze względu na mnogość potencjalnych stanowisk pracy i znaczne różnice między rodzajami wykonywanymi czynności, ich natężeniem, wymogami związanymi z wysiłkiem itd. itp. Warto zdać sobie również sprawę i z tego, że to samo etiologicznie schorzenie przebiega różnie u różnych osób. Ta sama choroba atakuje różne organizmy niosąc czasem zupełnie odmienne następstwa i jej przebieg zależy od wielu czynników zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych. Zatem sytuacje dwóch osób z jednakowym schorzeniem mogą być zdecydowanie inne – co implikuje indywidualne podejście do ucznia chorego i / lub niepełnosprawnego. Dodatkowo sprawę jeszcze komplikuje fakt, iż tak jak twierdzi A. Bańka tradycyjne opisy pracy, tradycyjne klasyfikacje i charakterystyki zawodów tracą na znaczeniu w planowaniu karier zarówno osób niepełnosprawnych jak i pełnosprawnych. Obecnie trzeba bardziej elastycznie podchodzić do definiowania pracy, zawodu i zatrudnienia¹⁰.

4. Należy także pamiętać, że kierunki kształcenia w systemie szkolnictwa zawodowego oraz zawody możliwe do wykonywania na rynku pracy nie są tożsame. Między dwoma rodzajami zawodów zachodzi zasadnicza różnica polegająca na tym, że zawody szkolne przygotowują do pełnienia wielu ról zawodowych, do pracy na wielu stanowiskach przypisanych do różnych zawodów gospodarczych funkcjonujących na rynku pracy.¹¹

⁹ Patrz „Komunikat w sprawie badań lekarskich kandydatów do szkół prowadzących kształcenie zawodowe” Komunikat MEN z dn. 05.05. 2014 r. <http://men.gov.pl/index.php/2013-08-03-12-11-15/ksztalcenie-zawodowe/1043-komunikat-w-sprawie-badan-lekarskich-kandydatow-do-szkol-prowadzacych-ksztalcenie-zawodowe>

¹⁰ Patrz - A. Bańka „Niepełnosprawność w kontekście globalizacji i zmian w planowaniu oraz realizacji karier”, Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12 -13 czerwca 2003 Materiały konferencyjne, str. 13

¹¹ Patrz np. Lelińska K, Soltysińska G. Kształcenie zawodowe a zawody na rynku pracy, CMPP- P MEN, W – wa 1999. Klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego liczy obecnie nieco ponad 200 zawodów zaś ostatnia klasyfikacja zawodów rynku pracy obejmuje 2443 zawody i specjalności (obie klasyfikacje są dostępne m.in. na stronach internetowych MEN i MIIPS).

Nazewnictwo zawodów szkolnych i gospodarczych nie zawsze się pokrywa (często występują różnice semantyczne). Nade wszystko, na rynku pracy występuje większe bogactwo zawodów i specjalności. Rozwijając nieco to, o czym wspomniano wyżej. Zawody uzyskane w systemie szkolnym nie odpowiadają w prosty sposób zawodom na rynku pracy np. na rynku pracy nie znajdziemy zawodu technika hotelarstwa ale organizatora usług hotelarskich; zawodu technika ekonomisty ale referenta księgowości, referenta finansowego, referenta kredytowego itd. itp.

W opisie przeciwwskazań do wykonywania zawodu dużą trudnością dla analityków pracy jest często określenie konkretnych, „reprezentatywnych” stanowisk pracy, gdyż to właśnie ich analiza stanowi z reguły podstawę do dalszych wniosków. Nie stanowi to problemu w zawodach jednorodnych (o małej ilości różnych stanowisk pracy), jak np. dyżurny ruchu kolejowego czy lekarz dentysta. Natomiast w zawodach zróżnicowanych (np. matematyk, technik technologii drewna) różnorodność możliwych stanowisk pracy często wręcz uniemożliwia podanie jednego zestawu przeciwwskazań.¹²

Stąd też zestawienia tabelaryczne dają ogólny wgląd w omawianą problematykę. Służyć on może wyrobieniu sobie odpowiednio szerokiego spojrzenia na choroby i niepełnosprawności i na ich wpływ na sferę aktywności zawodowej.¹³ Do pełniejszego obrazu w tym zakresie niezbędna jest wiedza z zakresu medycyny pracy (w szczególności fizjologii pracy) i zawodoznawstwa¹⁴. Rzadko bowiem taki „zero – jedynkowy” sposób przedstawiania problematyki (tego zawodu, mając taki a taki stan zdrowia - można / nie można się uczyć) jest zasadny.

5. W momencie wyboru zawodu po skończonym gimnazjum młodzież jest w fazie rozwojowej w której następują głębokie zmiany funkcji układu neurohumoralnego i w pewnym stopniu całego organizmu. Niektóre z istniejących w tym czasie zaburzeń (np. niskorosłość, niektóre postacie astmy oskrzelowej itd.) mogą ustąpić i wyrównać się, inne wręcz przeciwnie. Stopień w jakim uszkodzenie czy dysfunkcja jakiegoś układu będzie ograniczać czynności zawodowe zależy częściowo od przyczyny i rodzaju samego uszkodzenia, częściowo od charakteru przyszłej pracy, częściowo – a niekiedy przede wszystkim – od znaczenia i wagi, jaką człowiek przypisuje własnej pracy.¹⁵

6. W niniejszym opracowaniu starano się pokazać zarówno przeciwwskazania jak i określone możliwości kształcenia ze względu na rozmaite choroby czy niepełnosprawności. W pierwszym względzie przy omawianiu przeciwwskazań – pokazano ograniczenia, w drugim - mapę potencjalnych możliwości. Mając takie nawet dość ogólne informacje, łatwiej generować pomysły, uszczegółowić pytania do lekarza orzekającego o stanie zdrowia, projektować proces doradczy itd.

Doradztwo zawodowe wobec uczniów chorych i niepełnosprawnych powinno skupiać się nie tyle na wskazywaniu uczniowi przeciwwskazań zdrowotnych, ile na wskazywaniu mu zawodów które może on zdobyć i możliwych rodzajów aktywności zawodowej.

Zachowanie równowagi pomiędzy tzw. „poradnictwem negatywnym” (przekazywaniem uczniowi informacji o przeciwwskazań do nauki określonych zawodów i czynnościach których nie może on wykonywać z uwagi na stan zdrowia) z tzw. „poradnictwem pozytywnym” (co uczeń z określonym problemem zdrowotnym może robić, w jakich szkołach może podjąć kształcenie, w jakich zawodach w przyszłości będzie mógł pracować itp.) jest niezwykle istotne.

¹² Za - W. Kreft. Rola informacji zawodowej w planowaniu kariery osób niepełnosprawnych, Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12 -13 czerwca 2003 Materiały konferencyjne, str. 32

¹³Udzielając pomocy młodzieży doświadczającej trudności zdrowotnych musimy pamiętać o tym, że nie choroba tworzy istoty człowieka, a rodzaj choroby nie określa jego możliwości. Byłoby wielkim uproszczeniem twierdzenie, iż osoby z określonymi chorobami czy niepełnosprawnościami mogą wykonywać tylko określone zawody (nie każdy niewidomy musi być stroicielem fortepianu albo masażystą itp.).

¹⁴ Fizjologia pracy zajmuje się podstawami zachowania się organizmu człowieka w czasie pracy. Przedmiotem zawodoznawstwa (inaczej wiedzy o zawodach) jest m.in.: podział pracy, opis poszczególnych zawodów, stanowisk i warunków pracy w poszczególnych zawodach itp.

¹⁵ Za: A. Ostrowską i B. Szczepankowską (por. 1998)

7. Warto pamiętać, iż dla uczniów kończących gimnazja, mających znaczne ograniczenia zdrowotne w swobodnym wyborze zawodu a dobrze uczących się – często wartościowym rozwiązaniem jest wybór LO.

Szkola ta daje dobre przygotowanie do podjęcia kształcenia na poziomie szkół policealnych i szkół wyższych oferujących znaczą gamę zawodów możliwych do zdobycia i wykonywania przez osoby chore i niepełnosprawne. Wiele raportów lub cyklicznych badań społecznych (np. BAEL – publikacje GUS) dotyczące aktywności zawodowej pokazuje, iż osoby niepełnosprawne mają gorszy dostęp do edukacji wyższej - co skutkuje słabszym dostępem tych osób do rynku pracy. Problemy z wyborem dalszej drogi kształcenia mają uczniowie, którzy z różnych powodów nie chcą kontynuować nauki w liceum ogólnokształcącym, a jednocześnie nie potrafią znaleźć dla siebie oferty w szkołach typu zawodowego.

8. W dzisiejszym świecie mówi się raczej nie tyle o wyborze zawodu, ile o budowaniu kariery zawodowej. Rzadko bowiem jeden wybór determinuje długoletnią aktywność na rynku pracy bez konieczności dokonywania dalszych kroków (czytaj – kolejnych wyborów), zdobywania nowych kwalifikacji i umiejętności, doksztalcania się, zmiany miejsca i charakteru pracy itd. itp. Tym niemniej kiedyś należy uczynić pierwszy krok w kierunku rynku pracy. Dla ucznia gimnazjum jest nim wybór szkoły ponadgimnazjalnej.

9. Poniżej wymieniono najczęstsze choroby jakie mogą nieść ograniczenia przy podejmowaniu decyzji zawodowej.¹⁶ Nie jest to oczywiście lista kompletna.

PRZECIWWSKAZANIA ZDROWOTNE MOGĄCE OGRANICZYĆ WYBÓR DALSZEGO KIERUNKU KSZTAŁCENIA.

I. WADY WZROKU.

1. Krótkowzroczność (powyżej – 4,0 D)
2. Nadwzroczność (powyżej +3,0 D)
3. Astygmatyzm (powyżej +/- 1 D)
4. Oczopląs
5. Zez
6. Niedowidzenie jednego oka (powyżej – 0,4 D)
7. Niedowidzenie obu oczu, gdy korekcja okularowa jest niewielka
8. Inne poważne schorzenia narządu wzroku np. zanik nerwu wzrokowego

II. WADY SŁUCHU.¹⁷

Obniżenie ostrości słuchu obu uszu.
Głuchota.

III. CHOROBY UKŁADU NERWOWEGO.

1. Epilepsja
2. Zmiany pourazowe typu encefalopatia
3. Niedowłady (porażenia spastyczne kończyn, zespoły neurologiczne upośledzające sprawność poruszania się).

¹⁶ Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności w Polsce są choroby: narządu ruchu, układu krążenia, schorzenia neurologiczne, uszkodzenia i choroby narządu wzroku, słuchu, zaburzenia psychiczne i niepełnosprawność umysłowa.

¹⁷ Osoby z uszkodzonym słuchem można podzielić ze względu na stopień uszkodzenia ubytek słuchu dB: 0 – 20 dB – norma; pow. 20 do 40 dB – lekki; pow. 40 do 70 dB – umiarkowany; pow. 70 do 90 dB - znaczny pow. 90 – głęboki.

IV. CHOROBY NARZĄDU RUCHU.

1. Skrzywienie kręgosłupa od II°
2. Płaskostopie od II°
3. Stany pourazowe kręgosłupa, wrodzone zwichnięcia stanów biodrowych
4. Wady rozwojowe kończyn, stan po amputacjach.

V. CHOROBA REUMATYCZNA CZYNNĄ, WADY SERCA.

VI. ASTMA I INNE STANY UCZULENIOWE CZYNNE.

VII. PRZEWLEKŁE CZYNNE SCHOROZENIA INTERNISTYCZNE.

Np. Choroby nerek, cukrzyca, schorzenia przewodu pokarmowego, choroby krwi, przewlekłe schorzenia dróg oddechowych itd.

Wyżej wymienionym problemom zdrowotnym warto się przyjrzeć bliżej (zasięgając porady lekarskiej i doradcy zawodowego) - szczególnie wówczas, gdy uczeń kończący gimnazjum wybiera dalsze kształcenie w zasadniczej szkole zawodowej bądź w technikum.

III. Ogólne informacje o dopuszczalnych pracach i przeciwwskazania do pracy zawodowej w zależności od rodzaju niepełnosprawności¹⁸:

„Osoby niepełnosprawne w pełni są podmiotami ludzkimi z należnymi im wrodzonymi, świętymi i nienaruszalnymi prawami, które mimo ograniczeń cierpień wpisanych w ich ciało i władzę, stanowią jednak o szczególnym znaczeniu godności i wielkości człowieka ...”

Jan Paweł II Laborem exercens

Uwagi, dopuszczalne prace.	Ogólne przeciwwskazania do pracy.
01-U – upośledzenie umysłowe	
W zależności od stopnia niedorozwoju umysłowego, osoby niepełnosprawne, metodą długotrwałego przyuczenia przeprowadzonego treningowo, mogą nauczyć się podstawowych czynności życiowych, a także poprzez specjalny system szkolenia przyuczyć się do zawodu. W pracy zawodowej dopuszczalne są:¹⁹ ✓ prace niewymagające ciągłego napięcia nerwowego (np. szycie, pakowanie, gotowanie), ✓ proste prace powtarzalne (montowanie nie skomplikowanych elementów, krawiectwo – szycie, gotowanie), cukiernictwo, lakiernik samochodowy),	✓ praca w stałym stresie (gdy procesy decyzyjne przekraczają 60% czasu pracy) ✓ prace szczególnie skomplikowane lub wymagające nauki (wymagające długotrwałego i skomplikowanego przygotowania zawodowego, określonych umiejętności) prace samodzielne

¹⁸ Od 2003 r. w systemie orzekania o niepełnosprawności (pozaświatowego - prowadzonego przez PZON) przyjęto rodzaje niepełnosprawności i kody niepełnosprawności opracowane zgodnie z europejską klasyfikacją rodzajów niepełnosprawności. W niniejszej tabeli podano ogólne przeciwwskazania za: R. Serafin, A. Łuczak, B. Kurkus-Rozowska, M. Konarska, J. Bugajska „Poradnik dla wolontariusza spółdzielni socjalnej.”, Warszawa 2007.

¹⁹ W tabeli dopuszczalne prace – za M. Skorusem „Projektowanie stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.”

✓ prace, które można wykonać bez lub z krótkim przyuczeniem (portier, szatniarz, dozorca, sprzątaczką), ✓ prace, w których jest możliwość konsultowania się i odpowiedzialność nie spoczywa tylko na jednej osobie, ✓ prace jedno- lub dwuzmianowe dzienne, ✓ prace niewymagające stosowania ochron osobistych, utrudniających poruszanie się lub upośledzających odbiór informacji. <u>Dostosowanie stanowiska pracy w różnych zawodach:</u> może polegać odpowiednim wyborze zadań i czynności zawodowych możliwych do wykonania przez osobę w lekkim stopniu upośledzoną.	
Zdolność do pracy zawodowej zależy od stopnia niepełnosprawności intelektualnej Niezależnie od podanego poniżej podziału istotna jest ocena indywidualna możliwości aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych intelektualnie • IQ 50-69 upośledzenie umysłowe lekkie - częściowa niezdolność do pracy • IQ 35-49 upośledzenie umysłowe umiarkowane - całkowita niezdolność do pracy • IQ 20-34 upośledzenie umysłowe znaczne – całkowita niezdolność do pracy • IQ <20 upośledzenie umysłowe głębokie - całkowita niezdolność do pracy i niezdolność do samodzielnej egzystencji	
02-P – choroby psychiczne (psychozy, depresje, uszkodzenia mózgu, urazy czaszki, zaburzenia w ukrwieniu mózgu).	
Uwagi, dopuszczalne prace: Choroby te charakteryzują się zaburzeniami pamięci i koncentracji uwagi. Największe trudności ze znalezieniem pracy mają osoby, u których występują duże defekty sfery emocjonalnej w zakresie inicjatywy, z urojeniami i halucynacjami, z brakiem zdolności do kontaktu z otoczeniem i brakiem wytrwałości w pracy. W większości przypadków chorzy psychicznie winni być zatrudnieni w zakładach pracy chronionej gdzie mają zapewnioną opiekę medyczną. W pracy zawodowej dopuszczalne są: ✓ prace niewymagające ciągłego napięcia nerwowego (np. szycie, pakowanie, gotowanie, kasjerka w kinie, ogrodnik, wizażystka, architekt wnętrz), ✓ prace jedno - lub dwuzmianowe dzienne, ✓ prace niewymagające stosowania ochron osobistych, utrudniających poruszanie się lub upośledzających odbiór informacji. <u>Dostosowanie stanowiska pracy w różnych zawodach:</u>²⁰ może polegać odpowiednim	Ogólne przeciwwskazania do pracy: ✓ praca w stałym stresie - praca przebiegająca w napięciu nerwowym ✓ ciężka praca fizyczna, ✓ prace na wysokości, ✓ przy niebezpiecznych maszynach w ruchu, ✓ w kontakcie ze środkami neurotoksycznymi, ✓ odpowiedzialna.

²⁰ W tabeli podano tylko ogólne przykłady dostosowań stanowisk pracy. Więcej na ten temat np. w: „Przystosowanie stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej”. D. Gabrel i inni, PFRON, Warszawa 2010. Podano tam sposoby dostosowania stanowisk pracy w zależności od rodzaju niepełnosprawności i charakteru najczęściej wykonywanych zawodów w zakresie: wymagań technicznych stanowisk pracy, wymagań środowiskowych, organizacji pracy, wymagań medycznych i innych.

organizacji zadań i czynności zawodowych nie wymagających pracy w stałym stresie. W okresie remisji praca i czynności zawodowe możliwe bez specjalnego dostosowania wykonywania przez chorego psychicznie	
• zaburzenia psychotyczne • zaburzenia nastroju począwszy od zaburzeń o umiarkowanym stopniu nasilenia • utrwalone zaburzenia lękowe o znacznym stopniu nasilenia • zespoły otępienie W/w zaburzenia mogą nieść określone ograniczenia w sferze aktywności zawodowej. W ustaleniu ewentualnych przeciwwskazań do pracy w określonych zawodach należy wziąć pod uwagę: trudności w procesach orientacyjnych – ocenie sytuacji występujących w przebiegu pracy, radzenie sobie w podejmowaniu decyzji a przede wszystkim normalnym funkcjonowaniu i zachowaniu się w sytuacjach pracy. W doradztwie wymagane jest tu indywidualne podejście (rodzaj choroby, nasilenie objawów, przebieg leczenia itd.).	
03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	
W pracy zawodowej dopuszczalne są: ✓ prace niewymagające pełnej sprawności narządów równowagi (monter), ✓ prace niewymagające ciągłej komunikacji słownej np. projektant systemów komputerowych, administrator sieci informatycznej, (w przypadku głuchoniemoty, głuchoty występuje możliwość zatrudnienia tłumacza języka migowego), ✓ prace bez zapylenie lub w warunkach ekspozycji na pył obojętny, ✓ prace niewymagające stosowania ochron osobistych, utrudniających poruszanie się lub upośledzających odbiór informacji. <u>Dostosowanie stanowiska pracy (słuch):</u> stanowisko można organizować tak, aby bodźce słuchowe docierające do pracownika były odpowiedniej głośności lub były sygnalizowane wzrokowo (np. przy wykorzystaniu komputera) – pracownik udziela odpowiedzi na pytania użytkowników tylko za pośrednictwem systemu komputerowego. <u>Dostosowanie mowa - obniżona sprawność ekspresji werbalnej (wady wymowy).</u> Dostosowanie stanowiska pracy może polegać częściowym lub całkowitym wyeliminowaniu zadań i czynności zawodowych wymagających wysokiej sprawności ekspresji werbalnej.	Ogólne przeciwwskazania do pracy: ✓ praca wymagająca posługiwania się tym narzędziem, ✓ praca wymagająca bezpośredniego kontaktu z ludźmi, ✓ praca w narażeniu na hałas (jeżeli przekroczone są wartości graniczne), ✓ praca w narażeniu na drgania i wibracje (jeżeli przekroczone są wartości graniczne), ✓ praca na wysokości (dotyczy osób z jednoczesnym uszkodzeniem błędnika), ✓ przy obsłudze maszyn będących w ruchu (dotyczy osób z jednoczesnym uszkodzeniem błędnika) - <i><u>nie ma przeciwwskazania do pracy w stałym stresie!</u></i>

- **wady słuchu**²¹ (głuchota – całkowity zanik słuchu lub tak ograniczony, że niemożliwe jest pełne skorygowanie go aparatem słuchowym co utrudnia orientację w otoczeniu i porozumiewanie się z innymi); przeciwwskazane są zawody wymagające pracy z klientem, przy obsłudze i kontroli maszyn o sygnalizacji dźwiękowej, pracy w ruchu ulicznym, a także przy słabym oświetleniu
- **niedosłuch** (uszkodzenie słuchu poddające się korekcji aparatem słuchowym): uczeń nie może wykonywać zawodów wymagających stałych kontaktów z klientami, pracy w hałasie (zawody przemysłowe), pracy na wysokości, rusztowaniach
- **zaburzenia równowagi** (skutkują one zwykle upadkami, urazami): uczeń nie może wykonywać zawodów przemysłowych, wymagających obsługi maszyn, używania ostrych narzędzi, stałego przemieszczania się, ponadto pracy na wysokości, w terenie, na nierównym podłożu
- **wady wymowy** (belkotanie – dyslalia, mowa nosowa, mowa niewyraźna, jąkanie): wady te stanowią przeciwwskazanie do wykonywania zawodów wymagających częstych zawodowych kontaktów z innymi ludźmi, a zwłaszcza publicznych wystąpień,
- **przewlekły nieżyt i ropne zapalenie ucha środkowego**: przeciwwskazane są zawody wymagające wysiłku fizycznego, związane z częstymi zmianami ciśnienia, w trudnych warunkach atmosferycznych, w zmiennej temperaturze, w hałasie
- **stany zapalne nosa**: przeciwwskazane są zawody narażające na kontakt z potencjalnymi alergenami – ważna jest ich wcześniejsza, dokładna diagnoza)
- **zaburzenia smaku i węchu** stanowią przeciwwskazanie do pracy w zawodach gastronomicznych, związanych z piekarstwem, cukiernictwem, przetwórstwem spożywczym; w przypadku zaburzeń węchu zabronione jest także wykonywanie zawodów bazujących np. na ocenie zagrożeń dla środowiska za pomocą węchu

04-O – choroby narządu wzroku²²

W pracy zawodowej dopuszczalne są:

- ✓ prace niewymagające pełnej sprawności narządów wzroku m.in. rozróżniania szczegółów, kolorów, oceny odległości (np. dziennikarz radiowy, masażysta),
- ✓ prace niewymagające stosowania ochron osobistych, utrudniających poruszanie się lub upośledzających odbiór informacji,
- ✓ prace bez zapylenia lub w warunkach ekspozycji na pył obojętny.

Dostosowanie stanowiska pracy w różnych zawodach (wzrok). Zmniejszenie

Ogólne przeciwwskazania do pracy:

- ✓ praca wymagająca oceny odległości,
- ✓ praca wymagająca precyzji narządu wzroku,
- ✓ prace na wysokości,
- ✓ prace przy obsłudze maszyn będących w ruchu,
- ✓ prace przy maszynach pod wysokim napięciem elektrycznym,

²¹ Uszczegółowienie w opisie chorób zw. z określonymi niepełnosprawnościami i przeciwwskazania podaje w tabeli za: G. Soltysińska „ABC doradcy zawodowego. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego”, KOWEŻiU, Warszawa 2010

²² Lekarze orzecznicy orzekający w PZON przyjmują najczęściej następujące zasady orzekania stopnia niepełnosprawności wobec osób dorosłych z chorobami narządu wzroku: **znaczny stopień niepełnosprawności** orzekany jest u pacjenta z całkowitą ślepotą obuoczną lub praktyczną ślepotą obuoczną (ostrość wzroku oka lepszego nie przekracza 0,05 lub występuje znaczne zawężenie polawidzenia do ok. 20°); **umiarkowany stopień niepełnosprawności** orzekany jest u osoby, u której stwierdza się zmniejszenie ostrości wzroku (po korekcji) oka lepszego do ok. 0,08–0,1 lub zawężenie pola widzenia do ok. 30°; **lekki stopień niepełnosprawności** orzekany jest u pacjenta w następujących przypadkach: ostrości wzroku (po korekcji) oka lepszego nieprzekraczającej 0,25–0,3; jednoocznosci lub praktycznej jednoocznosci, obuocznej bezsoczewkowości, jednoocznej bezsoczewkowości, która nie daje się wyrównać soczewkami nagankowymi; dwojenia, jeżeli istnieje konieczność wyłączenia z procesu widzenia jednego oka w celu usunięcia diplopii, co powoduje praktyczną jednoocznosc. Za: dr n. med. Wiktor Stopyra, Zeszyt 3'2011 (15) „Okulistyczne aspekty orzekania o inwalidztwie”, OFTAL WARSZAWA 2011, str. 7- 8

wymagań stanowiska pracy dotyczących sprawności wzroku i / lub zastosowaniu specjalistycznego sprzętu umożliwiającego pracę osobom z osłabieniem wzroku np. pomocy optycznych. Zastosowanie **monookularów, powiększalników elektronicznych, lup, folii optycznych** umożliwia korzystanie ze wzroku podczas wykonywania wielu czynności, a przede wszystkim posługiwanie się pismem. Zastosowanie komputera wyposażonego w mowę syntetyczną lub program powiększający, monitor brajlowski, skaner i inne urządzenia

Choroby narządu wzroku – szczegółowe przeciwwskazania w zależności od choroby, schorzenia, niepełnosprawności:

- **krótkowzroczność:** (nieostre widzenie przedmiotów dalej położonych, korygowane szklami minusowymi). Przyjmuje się, że krótkowzroczność mała to 1 – 3 D (dioptrii), średnia to 3 – 6 D, a duża – powyżej 6 D. W zawodach, w których wymaga się precyzyjnego rozróżniania szczegółów (np. monter urządzeń elektronicznych) przeciwwskazane są nawet małe krótkowzroczności. Średnie krótkowzroczności dopuszczalne są np. w zawodach: chemika, elektromechanika, krawca. Przy dużych krótkowzrocznościach (powyżej -8 D) przeciwwskazany jest znaczny wysiłek fizyczny, z uwagi na niebezpieczeństwo odwarstwienia i odklejenia się siatkówki, prace na wysokości, rusztowaniach i wzniesieniach.
- **nadwzroczność:** (nieostre widzenie przedmiotów z bliska, korygowane szklami plusowymi). Przyjmuje się, że mała nadwzroczność to +1 – +2 D, średnia to +2 – +4D, a duża – powyżej +4D. Przy długotrwałej pracy, angażującej wzrok, mogą jej towarzyszyć bóle głowy. Nie ma tu natomiast niebezpieczeństwa odklejenia siatkówki. Przeciwwskazane są prace precyzyjne, z uwagi na słabe widzenia z bliska.
- **astygmatyzm:** jest na ogół przeciwwskazaniem do wykonywania wszelkich prac, w których niezbędna jest precyzja, prawidłowa ocena odległości oraz zawodów wymagających pracy na wysokości, obsługi maszyn w ruchu.
- **jednookność:** ślepotą jednego oka, lub praktyczne (niedowidzenie jednooczne) - stanowi ograniczenie do wszystkich zawodów i prac wymagających widzenia stereoskopowego (przestrzennego): na wysokości, przy obsłudze maszyn w ruchu, w zawodzie kierowcy, suwnicowego itp. Ważna jest też konieczność ochrony jedyne widzącego oka przed narażeniem go na urazy mechaniczne, termiczne i chemiczne, promieniowanie, przeciążenia czynnościowe.
- **zez:** przeciwwskazania przy utrzymującym się zezowaniu są podobne jak w przypadku braku widzenia obuocznego.
- **zaburzenia pola widzenia:** przejawia się w ograniczeniach i ubytkach pola widzenia. Jedną z przyczyn może być np. retinopatia cukrzycowa - Utrudnione ujmowanie wzajemnych relacji między elementami przestrzeni oraz orientację przestrzenną, niezbędną w samodzielnym poruszaniu się, wykonywanie prac na wysokości, rusztowaniach i wzniesieniach.
- **oczopląs:** jest to niemożność utrzymania galek ocznych nieruchomo. Jest przeciwwskazaniem do wszystkich zawodów przemysłowych, wymagających pełnego pola widzenia, precyzji, prac na wysokości i pod ziemią, przy niedostatecznym oświetleniu, wszystkich zawodów przemysłowych.
- **zaburzenia widzenia barw:** problemy z rozpoznawaniem odcieni barw stanowią przeciwwskazanie, jako utrudnienie, przy wykonywaniu zawodów takich, jak: fryzjer,

krawiec, kucharz, elektronik itp., czyli wszystkich tych, w których barwy i odcienie odgrywają znaczącą rolę.

- **zaćma** (katarakta) jest to zmętnienie soczewki oka, ograniczające dopływ światła do siatkówki i upośledzające widzenie - przeciwwskazane są prace precyzyjne, wymagające percepcji kształtów, cyfr, liter, wymagające widzenia obuocznego, związane z promieniowaniem cieplnym i jonizującym, gdy niewskazane jest noszenie okularów.
- **jaskra:** jest to wzrost ciśnienia wewnątrz gałki ocznej. Przeciwwskazane są prace ciężkie fizyczne, pod ziemią, na wysokości i w ruchu, w warunkach intensywnego promieniowania, przy wyteżonej pracy oczu z bliskiej odległości, w złym i zmiennym oświetleniu, jak również zawody precyzyjne, wymagające pełnego pola widzenia.
- **zapalenie spojówek i inne zaburzenia aparatu ochronnego oka:** często ma tło alergiczne, podobnie jak zapalenie brzegów powiek. Przeciwwskazane są wszystkie zawody, gdzie występować mogą czynniki uczulające, a mianowicie: praca w pyłe, parach, dymach i gazach drażniących, w zmiennych warunkach termicznych, przy obsłudze pojazdów i innych maszyn w ruchu

05-R – upośledzenie narządu ruchu

Uwagi, dopuszczalne prace:

Różne choroby (zaburzenia naturalnej ruchomości człowieka, wynikające z dysfunkcji kończyn dolnych, górnych, kręgosłupa, mięśni i stawów). Niepełnosprawność narządu ruchu wymaga indywidualnego podejścia w doborze przyszłej pracy .

W pracy zawodowej dopuszczalne są:

- ✓ możliwość wykonywania pracy bez pełnej sprawności ruchowej (np. doradca personalny, administrator sieci informatycznej, pracownik biurowy, księgowa, adwokat, historyk, nauczyciel akademicki, makler),
- ✓ prace w pozycji siedzącej niewymuszonej (np. architekt wnętrz),
- ✓ prace niewymagające stosowania ochron osobistych, utrudniających poruszanie się lub upośledzających odbiór informacji,
- ✓ stanowisko pracy stale w pomieszczeniu zamkniętym (np. doradca finansowy, programista),
- ✓ prace jedno -lub dwuzmianowe dzienne.

Dostosowanie - sprawność kończyn dolnych:

ograniczenie lub wykluczeniu wymagań stanowiska pracy dotyczących sprawności kończyn dolnych - organizowanie pracy tak, aby można było wykonywać ją **w pozycji siedzącej** (np. przy pulpicie, przy pracy administracyjnej, pracy biurowej montaż drobnych elementów itp), **wyposażając stanowisko pracy w sprzęt techniczny** ułatwiający niepełnosprawnym ruchowo wykonywanie zadań zawodowych (telefony komórkowe, komputery przenośne, specjalnie dostosowane samochody.... dostosowania można szukać przez odpowiedni sposób przygotowania stanowiska pracy – tzn. **likwidację barier**

Ogólne przeciwwskazania do pracy:

- ✓ ciężka praca fizyczna
- ✓ praca wymagająca ciągłego chodzenia lub stania (w przypadku
- ✓ schorzeń kończyn dolnych)
- ✓ praca wymagająca pełnej sprawności manualnej (w przypadku
- ✓ schorzeń kończyn górnych)
- ✓ praca w pozycji wymuszonej

architektonicznych, odpowiedniej szerokości przejść (wózki) <u>Sprawność kończyn górnych – zręczność rąk.</u> Dostosowania można szukać w odpowiednim zaprojektowaniu stanowiska pracy i doborze zadań i czynności zawodowych pod kątem wymagań dotyczących zręczności rąk, aby ich zaburzenia nie stanowiły przeszkody w wykonywaniu pracy. <u>Sprawność kończyn górnych – zręczność palców</u> Dostosowania stanowiska pracy można szukać w ograniczeniu lub wyeliminowaniu zadań i czynności zawodowych wymagających zręczności palców i / lub w zastosowaniu specjalnego oprzyrządowania stanowiska pracy.	
Upośledzenie narządu ruchu – szczegółowe przeciwwskazania w zależności od choroby, schorzenia, niepełnosprawności: • wady postawy, skrzywienia kręgosłupa i płaskostopie²³: powodują poważne przeciwwskazanie do prac stojących, chodzących i połączonych z dźwiganiem (skrzywienie III° i IV° skrzywienia kręgosłupa, powyżej 60° (garb) w praktyce jest kalectwem, podlega leczeniu szpitalnemu i sanatoryjnemu i jest przeciwwskazaniem do każdej pracy fizycznej. III° płaskostopia jest całkowitym przeciwwskazaniem do ciężkiej pracy fizycznej, lub z elementami stania oraz chodzenia. • inne schorzenia narządu ruchu, (np. choroba Heinego – Medina - praktycznie już nie występuje dzięki szczepieniom), efekty urazów mechanicznych, wypadków itp. - przeciwwskazane są prace wymagające nienaturalnej pozycji ciała • ograniczenie sprawności kończyn górnych (znaczne): utrudnia lub wręcz uniemożliwia sterowanie ręczne, naprawy, montaże i pomiary. • ograniczenie sprawności kończyn dolnych (znaczne): jest przeciwwskazaniem do prac związanych z przemieszczaniem się zarówno w terenie, jak i w polu ograniczonym, (np. sterowanie niektórymi zespołami maszyn, kontrola międzyoperacyjna), naprawą i montażem dużych obiektów. • dystrofia (zanik) mięśni itp. schorzenia: ogólnie biorąc, mimo że przy zaburzeniach narządu ruchu przeciwwskazane są prace ciężkie fizycznie, to nie ma przeciwwskazań do pracy lekkiej. Najbardziej odpowiednimi pracami, dla osób z uszkodzonym narządem ruchu, są zajęcia nie wymagające chodzenia i stania, dużego wysiłku fizycznego, wykonywane w temperaturze pokojowej, wewnątrz pomieszczenia, bez pyłu i wilgoci. • choroba reumatyczna, młodzieńcze reumatoidalne zapalenie stawów: przeciwwskazana ciężka praca fizyczna, w zmiennym mikroklimacie, na wolnym powietrzu, prace na wysokości, rusztowaniach i wzniesieniach, pod ziemią, precyzyjna, w styczności z chemikaliami. Wskazane są zawody w dobrych warunkach lokalowych, bez wilgoci np. pracownik biurowy itp. Dopuszczalne zawody: zegarmistrz, tapicer, introligator, optyk, mechanik, zawody ekonomiczne, zawody informatyczne, zawody związane ze sztuką plastyczną itp.	

²³ Częstymi problemami zdrowotnymi młodzieży są rozmaite choroby układu mięśniowo - szkieletowego. Do najczęstszych chorób tego typu należą wady postawy i skolioza idiopatyczna (trójplaszczynowa deformacja kręgosłupa – nie leczona prowadzić może do deformacji tułowia oraz ograniczenia pojemności życiowej płuc). W Polsce przyjmuje się następujący podział: niewielkie skoliozy do 25° Cobba - poddaje się obserwacji i leczy indywidualnie dobranymi ćwiczeniami, skoliozy umiarkowane od 25° do 45° - zagrożone progresją – leczy się ćwiczeniami oraz gorsetem ortopedycznym; duże powyżej 45° Cobba – leczone są operacyjnie. **Nawet lekarze ortopedzi nie są jednomyślni co do dopuszczalności rodzaju i nasilenia rozmaitych aktywności fizycznych (np. sportowych czy zawodowych) osób ze skoliozą.** Spotyka się opinie lekarzy ortopedów, iż małe skoliozy eliminują możliwość uprawiania sportu (nie licząc ćwiczeń zalecanych), po odmienne twierdzenia – że nawet osoby mające skoliozy duże (także po operacji) mogą uprawiać sporty. Oczywiście powinni brać pod uwagę czy są to sporty znacząco, umiarkowanie czy lekko obciążające kręgosłup itd. Patrz – artykuł P. Główiki zamieszczony w Medical Tribune / nr3 / 2015

6-E – epilepsja

W pracy zawodowej dopuszczalne są: ✓ prace w pozycji siedzącej niewymuszonej (np. architekt wnętrz), ✓ prace w obecności innych ludzi, ✓ prace bez narażenia na maszyny w ruchu (np. pracownik biurowy, monter drobnych elementów, programista, projektant mody, dziennikarz radiowy, specjalista ds. rekrutacji), ✓ praca jedno - lub dwuzmianowa dzienna. Dostosowanie stanowiska pracy w przypadku epilepsji możliwe jest np. przez specjalne fotele umożliwiające czynności zawodowe np. montaż, szycie ręczne - chory może wykonywać wówczas tego rodzaju pracę.	Ogólne przeciwwskazania do pracy: ✓ praca przy obsłudze maszyn będących w ruchu ✓ praca na wysokości ✓ praca przy maszynach pod wysokim napięciem elektrycznym ✓ praca samodzielna w porze nocnej
epilepsja: przeciwwskazaniem są zawody przemysłowe, wymagające obsługi maszyn i urządzeń, prowadzenia pojazdów, pracy na wysokościach, szybkiego tempa działań, ponadto wszędzie tam, gdzie występuje ryzyko porażenia prądem, ekspozycji na promieniowanie, czynniki toksyczne, hałas, przy nagłych zmianach temperatury. Zawód powinien być tak dobrany, aby w przypadku wystąpienia ataku nie doszło do zagrożenia zdrowia lub życia chorego lub innych osób. W ciężkich przypadkach konieczna jest praca w warunkach chronionych. Zawody dopuszczalne: bibliotekarz, ekonomista, fotograf, koszykarz, krawiec, ogrodnik itd.	

07-S – choroby układu oddechowego i krążenia

W pracy zawodowej dopuszczalne są: ✓ prace o lekkim obciążeniu fizycznym (np. nauczyciel, programista, projektant mody), ✓ prace w normalnych warunkach klimatycznych, ✓ stanowisko pracy stale w pomieszczeniu zamkniętym, ✓ praca w pozycji siedzącej nie wymuszonej lub siedząco - stojącej, ✓ praca bez zapylenia lub w warunkach ekspozycji na pył obojętny, ✓ praca bez kontaktu ze szkodliwymi czynnikami chemicznymi, ✓ prace jedno -lub dwuzmianowe dzienne.	Ogólne przeciwwskazania do pracy: <u>choroby układu krążenia:</u> ✓ ciężka praca fizyczna ✓ praca w stałym stresie <u>choroby układu oddechowego:</u> ✓ praca związana z kontaktem z substancjami drażniącymi drogi oddechowe
• układ krążenia (choroby serca i naczyń krwionośnych): w zależności od stopnia niewydolności układu krążenia, a także ze względów profilaktycznych, osoby niepełnosprawne krążeniowo mogą wykonywać pracę lekką, raczej siedzącą, spokojną, bez dźwigania lub z ograniczonym obciążeniem wysiłkowym. Niepełnosprawność z powodu niewydolności krążenia zmniejsza dodatkowo ogólną sprawność ustroju wskutek tego, że powoduje wtórnie niewydolność oddechową, tym większą im większa jest niewydolność krążenia. • układ oddechowy (przewlekły nieżyt oskrzeli, gruźlica, dychawica oskrzelowa na tle alergicznym, pylica płuc itp.): zasadą doboru pracy dla osób z taką niepełnosprawnością są warunki klimatyczne miejsca pracy, narażenie na czynniki drażniące drogi oddechowe i rytm pracy. • przewlekłe zapalenia oskrzeli: przeciwwskazane zawody narażające na zanie-	

czyszczenia atmosferyczne, gazy drażniące (np. tlenek azotu, dwutlenek siarki) oraz wszelkiego rodzaju pyły.

- **astma oskrzelowa:** przeciwwskazane są prace ciężkie fizycznie, prace w trudnych warunkach klimatycznych oraz w narażeniu na działanie alergenów, czynniki chemiczne, zapylenia. Zawody, które należy zdecydowanie odrzucić to futrzarstwo, zootechnika i pokrewne, piekarnictwo, ciastkarstwo, niektóre zawody włókiennicze, większość zawodów chemicznych.
- **gruźlica płuc:** przeciwwskazane są ciężkie prace fizyczne, prace w trudnych warunkach klimatycznych, prace w zapyleniu, narażeniu na czynniki chemiczne, opary itp. Przeciwwskazana jest także praca wymagająca stałych kontaktów z innymi ludźmi
- **wady serca:** przy wadach serca przeciwwskazana jest praca ciężka fizycznie, narażająca na kontakt z prądem elektrycznym, praca w trudnych warunkach klimatycznych, wykonywana w wysokiej temperaturze lub na wysokości oraz w warunkach stresujących.
- **zaburzenia rytmu serca:** przeciwwskazania będą podobne, jak przy wadach serca.
- **nadciśnienie tętnicze:** przeciwwskazane są prace wymagające wysiłku fizycznego i w niebezpieczeństwie rażenia prądem, na wysokości i pod ziemią.
- **hemofilia:** chorym na hemofilię brakuje czynnika krzepnięcia, szczególnego rodzaju białka, które działa u osób zdrowych wtedy, gdy nastąpi uszkodzenie ściany naczynia. Przeciwwskazane są wszelkie prace narażające na urazy i prace ciężkie fizycznie.
- **żylaki kończyn dolnych:** żylaki stanowią przeciwwskazania do zawodów, wykonywanych długotrwale w pozycji stojącej lub siedzącej bez możliwości zmiany, wymagających chodzenia, zwłaszcza po nierównej powierzchni i schodach oraz z dodatkowym obciążeniem (dźwiganie ciężarów).

08-T – choroby układu pokarmowego

W pracy zawodowej dopuszczalne są:

- ✓ prace bez wymuszonego tempa,
- ✓ prace umożliwiające pracownikowi samodzielne zarządzanie przerwami (ilość i czas trwania przerwy w zależności od potrzeby pracownika),
- ✓ praca bez kontaktu ze szkodliwymi czynnikami chemicznymi,
- ✓ praca jedno - lub dwuzmianowa dzienna

Ogólne przeciwwskazania do pracy:

- ✓ praca uniemożliwiająca regularne przyjmowanie leków i posiłków.
- Niektóre choroby mogą nieść przeciwwskazania do prac:
- ✓ wymagających dużego napięcia nerwowego,
 - ✓ wymagających dźwigania ciężarów,
 - ✓ wymagających pozycji leżącej na brzuchu,
 - ✓ narażających na działania drgań,
 - ✓ narażających na wykonywanie czynności w wysokiej temperaturze.

- **uszkodzenie miększu wątroby:** przeciwwskazany jest duży wysiłek fizyczny, kontakt z czynnikami chemicznymi, drażniącymi np. wszelkiego typu rozpuszczalniki, związki chromu, fenolu, fosforu, siarki, z czynnikami biologicznymi, np. narażenie na zakażenie wirusami żółtaczką typu B i C (w zawodach medycznych).
- **choroba wrzodowa żołądka:** przeciwwskazanie stanowi ciężka praca fizyczna, narażająca na działanie chemikaliów i innych czynników toksycznych, stresująca, związana z przetwórstwem spożywczym, gastronomią.

09-M – choroby układu moczowo-płciowego

W pracy zawodowej dopuszczalne są: ✓ prace bez wymuszonego tempa, ✓ prace umożliwiające pracownikowi samodzielne zarządzanie przerwami, ✓ praca w normalnych warunkach klimatycznych, bez narażenia na działanie niskiej temperatury.	Ogólne przeciwwskazania do pracy: ✓ praca w narażeniu na radykalne zmiany temperatury otoczenia ✓ praca w zimnie ✓ praca w warunkach, które mogą nasilić dolegliwości związane z chorobą
• przewlekłe nawracające stany zapalne nerek i pęcherza moczowego: przeciwwskazana praca ciężka fizycznie i połączona z dźwiganiem, praca wyłącznie stojąca, w zmiennym mikroklimacie, na wolnym powietrzu, w styczności z chemikaliami. • odpływ wsteczny pęcherzowo – moczowy (reflusu): przeciwwskazania jak wyżej. • kamica nerkowa: przeciwwskazania jak wyżej. • zespół nerczycowy (nerczyca, nefroza) jest chorobą polegającą na uszkodzeniu nefronów, którego skutkiem jest m.in. białkomocz. Przeciwwskazania jak wyżej. • ostra niewydolność nerek, przewlekła niewydolność nerek: przeciwwskazane prace fizyczne i jak przy innych schorzeniach nerek i dróg moczowych.	
10-N – choroby neurologiczne (szeroka gama chorób układu nerwowego, mózgu, rdzenia i nerwów obwodowych).	
Uwagi, dopuszczalne prace: Choroby te występują najczęściej samoczynnie (wady wrodzone), na skutek urazów kostnych (np. czaszki lub kręgosłupa), a także w wyniku długiego oddziaływania na organizm związków toksycznych. Zasady doboru pracy wymagają określenia indywidualnego – uwzględniającego rodzaj schorzenia itp.	Ogólne przeciwwskazania do pracy: ✓ nie ma przeciwwskazań uniwersalnych; przeciwwskazania można określić w konkretnym przypadku na bardzo krótki okres Przeciwwskazaniem do zatrudnienia są przede wszystkim ciężka praca fizyczna, praca na wysokości, przy niebezpiecznych maszynach w ruchu, w stałej wymuszonej pozycji kręgosłupa, w kontakcie ze środkami neurotoksycznymi.
• choroby neurologiczne (szeroka gama chorób układu nerwowego, mózgu, rdzenia i nerwów obwodowych): choroby te występują najczęściej samoczynnie (wady wrodzone), na skutek urazów kostnych (np. czaszki lub kręgosłupa), a także w wyniku długiego oddziaływania na organizm związków toksycznych. <u>Przeciwwskazaniem</u> do zatrudnienia są przede wszystkim ciężka praca fizyczna, praca na wysokości, przy niebezpiecznych maszynach w ruchu, w stałej wymuszonej pozycji kręgosłupa, w kontakcie ze środkami neurotoksycznymi. • nerwice: przeciwwskazania dotyczą: unikania narażenia na czynniki neurotoksyczne, fizyczne (pola elektromagnetyczne, promieniowanie, ultradźwięki, hałas), prac związanych z napięciem emocjonalnym, dużą koncentracją uwagi, szybkim tempem i stresem, wymagających stałego komunikowania się i kontaktu z innymi ludźmi. Osoby z zaburzeniami czynnościowymi nie powinny prowadzić pojazdów mechanicznych, obsługiwać skomplikowanej aparatury, montować skomplikowanych elementów w systemie akordowym, pracować na wysokości. Przeciwwskazane są ponadto prace wymagające wzmożonej koncentracji, kierowania zespołami ludzkimi, stałego współdziałania z innymi. • encefalopatia wrodzona lub wcześniej nabyta: przeciwwskazania jak wyżej • mózgowe porażenie dziecięce: przeciwwskazania takie, jak przy chorobach narządu ruchu • zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych: przeciwwskazania podobne jak w przypadku padaczki.	

- **stwardnienie rozsiane:** przeciwwskazania jak przy mózgowym porażeniu dziecięcym.
- **stany pourazowe** ośrodkowego układu nerwowego (urazy głowy ze wstrząsem mózgu). Są przeciwwskazaniem do podejmowania nauki i pracy w zawodach wymagających stałej koncentracji i podzielności uwagi, podejmowania ryzyka, odpowiedzialności.

11-I – inne (np.: choroby narządów wydzielania wewnętrznego o różnej etiologii, choroby zakaźne lub zespoły nabytego upośledzenia odporności w zależności od fazy zakażenia, przewlekłe wielonarządowe choroby odzwierzcące, choroby układu krwiotwórczego (o różnej etiologii np. związane ze szpikiem kostnym, znacznego stopnia zeszpecenia itd.).

12 - C - całościowe zaburzenia rozwojowe

Ze względu na złożoność dysfunkcji nie można podać uniwersalnych przeciwwskazań i zaleceń dotyczących stanowiska pracy

Przeciwwskazania - określa się indywidualnie dla konkretnej choroby i osoby, w zależności np. od formy leku (tabletki czy zastrzyk) lub narządu, którego schorzenie dotyczy.

Choroby układu dokrewnego (endokrynologiczne), choroby skóry i inne wyżej nie wymienione:

- **niedobory wzrostowe:** zaburzenia wydzielania dokrewnego (przysadki mózgowej, tarczycy, gruczołów płciowych i nadnerczy). Przeciwwskazany jest duży wysilek fizyczny.
- **nadmierny wzrost:** (najczęściej zaburzenia przysadkowe oraz zmiany czynnościowe lub organiczne w podwzgórzu.) Stanowi przeciwwskazanie do zawodów wykonywanych na rusztowaniach, wymagających obsługi urządzeń i maszyn o znormalizowanych gabarytach.
- **niedobory wagi, anoreksja:** przeciwwskazane są prace wymagające dużej odporności i wydolności fizycznej, wykonywane w trudnych warunkach klimatycznych. Jeżeli niedobory wagi są objawem choroby – przeciwwskazania wynikają z choroby podstawowej.
- **nadwaga** (stany otyłości): przeciwwskazane są prace na wysokości, rusztowaniach i wzniesieniach, wymagające szybkiego tempa i precyzji ruchów, ułatwiające dostęp do produktów spożywczych: przetwórstwo spożywcze, piekarstwo, cukiernictwo, ciastkarstwo, przetwórstwo mięsna, itd.
- **cukrzyca:** przeciwwskazana praca ciężka fizycznie, na wysokości, rusztowaniach i wzniesieniach, pod ziemią, prace w trudnych warunkach klimatycznych, przy zagrożeniu wypadkami oraz w warunkach stresujących
- **alergia:** przy alergii nie ma przeciwwskazań do pracy fizycznej, natomiast należy mieć na uwadze powyższe przeciwwskazania, które wynikają z występowania i kontaktów w miejscu pracy z alergenami.
- **grzybice skóry i paznokci:** do czasu wyleczenia przeciwwskazane prace przy produkcji żywności i w styczności z produktami spożywczymi.
- **zaburzenia zmysłu dotyku:** (może być m.in. następstwem cukrzycy): przeciwwskazane są prace montażowe, manipulacyjne, przy obsłudze urządzeń sterowanych, montażu drobnych elementów, wszędzie tam, gdzie dotyk jest nośnikiem informacji o przetwarzanym materiale.
- **nadmierna potliwość rąk:** stanowi przeciwwskazanie do prac w styczności z prądem elektrycznym, przy obsłudze ręcznej urządzeń, montażu drobnych elementów, w bezpośrednim kontakcie z innymi ludźmi (zabiegi pielęgnacyjne, kosmetyczne, masaże itp.).
- **nadmierna suchość skóry:** Daje przeciwwskazania do montażu drobnych elementów i do prac wykonywanych w bezpośrednim kontakcie z innymi ludźmi.

- **choroby tarczycy:** Występują w postaci:

- **nadczynności:** w tym przypadku należy unikać pracy nerwowej,
- **niedoczynności:** w tym przypadku przeciwwskazana jest praca wymagająca szybkiej orientacji, dużej sprawności fizycznej, pracy w środowisku zanieczyszczonym chemicznie

Uwaga: informacje zawarte w tabelach służą tylko ogólnej orientacji o możliwych przeciwwskazaniach lub dopuszczalnych rodzajach pracach.

IV. Wybrane zawody – przeciwwskazania i dopuszczalne choroby. ²⁴

„Istnieje wiele zawodów związanych z niebezpieczeństwem powstawania chorób (...).”

Hipokrates

<u>Przeciwwskazania</u>	<u>Dopuszczalne choroby</u> ²⁵
Ślusarz	
- wady wzorku nie dające się skorygować szklami optycznymi, - przewlekła schorzenia układu oddechowego, - osłabiony słuch, - zaburzenia równowagi, epilepsja, - alergie, - uzależnienia.	- dużo niższy wzrost, - wada wymowy
Operator obrabiarek skrawających	
Przeciwwskazania zdrowotne²⁶: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk i palców),	Dopuszczalne choroby: - przebyta gruźlica płuc, - widzenie barw nieprawidłowe, - wady wymowy

²⁴ W niektórych przypadkach można w tabelach zauważyć pozorne sprzeczności np. w przypadku zawodu monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych po stronie przeciwwskazania zamieszczono m.in.: wady wzroku; zaś po stronie dopuszczalne choroby: ostrość wzroku nieznacznie osłabiona (korygowana okularami), widzenie barw nieprawidłowe. Należy zauważyć, że „wady wzroku” to pojęcie bardzo ogólne. W przypadku omawianego zawodu przeciwwskazaniem bezwzględny będą wady wzroku nie poddające się korekcji i brak widzenia obuocznego (problemy z czytaniem rysunku budowlanego, cięciem rur, wierceniem otworów itp.). Mniejszym problemem będzie np. widzenie barw nieprawidłowe. Zamieszczone informacje mogą być pomocne przy rozmowach z uczniami, rodzicami czy nauczycielami. **Należy wyraźnie podkreślić, iż ostateczne wątpliwości i rozstrzygnięcia są w gestii orzekającego lekarza a następnie podejmującego decyzję rodzica i ucznia.**

²⁵ W większości zawodów podano tylko przykładowe dopuszczalne choroby. Np. w zawodzie ślusarza wymieniono dużo niższy wzrost i wadę wymowy. Nie oznacza to, że w przypadku wystąpienia innych chorób (nie wymienionych po stronie „przeciwwskazania zdrowotne”) - zawodu ślusarza nie można się uczyć. **Jak napisano wyżej – rozstrzygnięcie wątpliwości w kwestii „dopuszczalnych chorób” jak i w określaniu „przeciwwskazań zdrowotnych” należy do zadań lekarza.**

²⁶ W niniejszej tabeli przeciwwskazania zdrowotne podano głównie za: K. Lelińska, G. Sołtysińska, M. Gruza, *Zawody Szkolnictwa Zawodowego. Vademecum informacyjne doradcy zawodowego*, Wyd. Instytutu Technologii Eksploatacji - PIB, Warszawa 2005.

oddechowego, nerwowego, moczowego i nerek, krążenia (wady serca, nadciśnienie tętnicze), - alergię, choroby skóry rąk, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca, - reumatyzm.	
Monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - nieskorygowane szklami małe wady wzroku, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - niedosłuch, choroby zapalne uszu, - ograniczenia sprawności ruchowej rąk i palców, - prace na wysokości: choroby układu kostno- - stawowego, narządu ruchu, - choroby układu: krążenia, oddechowego, nerwowego, wady serca, - omdlenia, zawroty głowy, zaburzenia równowagi, - nadmierna potliwość rąk, - zaburzenia zmysłu dotyku.	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa I^o, - stopy płaskie II°, - przebyta gruźlica płuc, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona (jeśli nie pracuje na wysokości), - jednooczność (jeśli nie pracuje na wysokości), - wady wymowy
Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, zaburzenia równowagi, - omdlenia, zawroty głowy, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - choroby układów: mięśniowego, kostno- - stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn), oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, - alergię, choroby skóry, - cukrzyca, reumatyzm, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - stopy płaskie II°, - wady wymowy
Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku, - słaba budowa ciała, - zaburzenia równowagi, skłonność do omdleń, - lęk wysokości, - choroby centralnego i obwodowego układu nerwowego: padaczka, - niedowłady kończyn, - choroby psychiczne, - cukrzyca, - upośledzenia sprawności narządów ruchu, - choroby skóry, - choroby układu krążenia,	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona (korygowana okularami), - ostrość słuchu osłabiona - widzenie barw nieprawidłowe,

- przewlekłe choroby układu oddechowego, - moczowego, nerek, - znaczne upośledzenie słuchu, - uzależnienia.	
Mechanik pojazdów samochodowych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - choroby układów: mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn), oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, - alergie, choroby skóry, - cukrzyca, reumatyzm, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - boczne skrzywienie kręgosłupa I^o, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - wady wymowy
Mechanik – monter maszyn i urządzeń	
Jak wyżej.	Jak wyżej.
Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - nieskorygowane szklami małe wady wzroku, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - niedosłuch, - omdlenia, zaburzenia równowagi, zawroty głowy, - znaczne zaburzenia układów: mięśniowego, ruchu (ograniczenia sprawności ruchowej rąk), krążenia (wady serca), oddechowego, nerwowego, - alergie, choroby skóry rąk, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie II°, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca
Zegarmistrz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - astygmatyzm, - niedomoga akomodacji (praca z bliskiej odległości), - duża nadwzroczność	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa III°, - stopy płaskie III°, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - zaburzenia równowagi, - zawroty głowy, - epilepsja, - wada wymowy
Monter mechatronik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady serca, - zaburzenia zmysłu dotyku,	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost,

- wady wzroku (w tym brak widzenia obuocznego), - zawroty głowy, omdlenia, - nadmierna potliwość rąk, - choroby wątroby, - uzależnienia.	- boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie II°, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym,
Elektryk	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - nieskorygowane szklami wady wzroku, - brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - znaczny niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk), oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, - alergie, - choroby skóry rąk, nadmierna potliwość rąk, - cukrzyca, reumatyzm, - zaburzenia psychiczne - zaburzenia zmysłu węchu i dotyku, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa I^o, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami (nie można pracować na wysokości), - ostrość słuchu osłabiona
Elektromechanik pojazdów samochodowych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - nieskorygowane szklami wady wzroku, - brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - znaczny niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno - stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk), - znaczne zaburzenia układów: oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca), - alergie, choroby skóry rąk, - nadmierna potliwość rąk, - zaburzenia zmysłu węchu, - cukrzyca, reumatyzm, - epilepsja, uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - średnie i małe wady wzroku skorygowane
Elektromechanik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała, - niska wydolność fizyczna, - nieskorygowane szklami wady wzroku, - brak widzenia obuocznego, zaburzenia	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa III°, - stopy płaskie III°,

- widzenia barw, - znaczny niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układu mięśniowego, kostno - stawowego, - ruchowego (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk), - znaczne zaburzenia układu: oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca), - alergię, choroby skóry, nadmierna potliwość rąk, - cukrzyca, reumatyzm, - zaburzenia zmysłu węchu, - uzależnienia.	- przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym,
Piekarz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - niska wydolność fizyczna, - wady wzroku, - znaczny niedosłuch, - alergię, - choroby skóry rąk, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - cukrzyca, - zaburzenia zmysłu smaku, węchu, - dotyku, - ograniczona sprawność rąk i palców, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona (okulary wykluczone), - ostrość słuchu osłabiona, - wada wymowy, - jednooczność
Cukiernik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - niska wydolność fizyczna, - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - znaczny niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu (ograniczenia sprawności ruchowej kończyn, zwłaszcza rąk i palców), oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca, nadciśnienie tętnicze), - alergię, - choroby skóry, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - cukrzyca, - uzależnienia, - zaburzenia zmysłu smaku, węchu, dotyku.	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona, nawet po korekcji okularami, - ostrość słuchu osłabiona, - wady wymowy,
Wędliniarz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - niska wydolność fizyczna, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw,	Dopuszczalne choroby: - brak widzenia obuocznego, - ostrość słuchu nieznacznie osłabiona

- choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu, (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk i palców), oddechowego, nerwowego, moczowego i nerek, krążenia (wady serca, nadciśnienie tętnicze), - alergię, choroby skóry rąk, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca, - reumatyzm, - brak lub słaba odporność na stres.	
Technik przetwórstwa mleczarskiego	
Przeciwwskazania zdrowotne: - duża krótkowzroczność, - zaburzenia równowagi i świadomości, - choroby skóry rąk, - zapalne choroby tkanki łącznej, - nosicielstwo chorób zakaźnych	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami, - brak widzenia obuocznego, - wady wymowy
Cieśla	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku wymagające korekcji szklami, choroby oczu, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układu: mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk i palców), oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, moczowego i nerek, nadciśnienie tętnicze, - alergię, choroby skóry, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca, - reumatyzm, - zaburzenia zmysłu dotyku, - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna.	Dopuszczalne choroby: - widzenie barw nieprawidłowe, - ostrość słuchu osłabiona
Stolarz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - ograniczona sprawność kończyn, - wady i schorzenia układu kostnego (boczne skrzywienie kręgosłupa od II stopnia), zmiany reumatyczne, przewlekłe zapalenie stawów, - zaburzenia równowagi, świadomości, epilepsja,	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - wada wymowy,

- alergie, choroby skóry, - brak widzenia obuocznego, krótkowzroczność powyżej 4 D, daltonizm, - uszkodzenia narządu dotyku, słuchu, - żylaki kończyn dolnych, płaskostopie, - przewlekłe choroby układu oddechowego i krwionośnego, - uzależnienia.	
Krawiec	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku, zaburzenie widzenia barw, - ograniczona sprawność ruchowej kończyn, zwłaszcza rąk i palców, - alergie, choroby skóry rąk, - zaburzenia zmysłu dotyku, - uzależnienia, - epilepsja, <u>w prasowalniach:</u> - o wady serca, - o płaskostopie, - o nadciśnienie, - o żylaki.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie III°, - siła fizyczna słaba, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami, - wada wymowy (nie utrudniająca porozumiewania się)
Tapicer	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - ograniczona sprawność ruchowa, - wady wzroku nie podlegające korekcji, daltonizm, znaczna nadwzroczność, - wady i schorzenia układu kostnego, - przewlekłe choroby: skóry, układu oddechowego, mięśniowego, kostno - stawowego, nerwowego, ruchu (ograniczenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk), - zaburzenia równowagi i świadomości, - epilepsja, omdlenia, zawroty głowy, - zaburzenia układu krążenia, wady serca, - znaczne osłabienie słuchu, - alergie, choroby skóry, - cukrzyca, - zaburzenia zmysłu dotyku, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - boczne skrzywieni kręgosłupa I°, - stopy płaskie II°, - jednooczność, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona (nawet po korekcji okularami), - ostrość słuchu osłabiona, - wady wymowy (nie utrudniające porozumiewania się)
Kaletnik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku nie poddające się korekcji, - brak widzenia obuocznego, - nieprawidłowe widzenie barw, - zaburzenia równowagi i świadomości	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywieni kręgosłupa I°, - stopy płaskie II°, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym, - ostrość słuchu nieznacznie osłabiona, - wada wymowy

Monter konstrukcji budowlanych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i wydolność ciała - wady wzroku wymagające korekcji szklami - brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw - niedosłuch, choroby uszu - zaburzenia równowagi, zawroty głowy - choroby układów: mięśniowego, kostno-stawowego, nerwowego, krążenia (wady serca), moczowego i nerek, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn a szczególnie rąk i palców) - alergie, choroby skóry rąk - zaburzenia psychiczne, uzależnienia - reumatyzm - cukrzyca	Dopuszczalne choroby: - średnie i małe wady wzroku
Murarz - tynkarz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno - stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk i palców), oddechowego, nerwowego, moczowego i nerek, krążenia (wady serca, nadciśnienie tętnicze), - alergie, choroby skóry rąk, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca, - reumatyzm.	Dopuszczalne choroby: - ostrość słuchu osłabiona
Betoniarz - zbrojarz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - wady wzroku wymagające korekcji szklami, choroby oczu, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia, widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego,	Dopuszczalne choroby: - widzenie barw nieprawidłowe²⁷

²⁷ Jak widać na przykładzie zawodu betoniarza - zbrojarza niektórzy autorzy podają, że widzenie barw nieprawidłowe jest wyraźnym przeciwwskazaniem do nauki tego zawodu, inni zaś podają, iż jest to wada która jest dopuszczalna w tej profesji. Przykładów takich znaleźć możemy więcej.

kostno-stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk), oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, moczowego i nerek, nadciśnienie tętnicze, - alergie, choroby skóry rąk, - zaburzenia psychiczne, - uzależnienia, - zaburzenia zmysłu dotyku, - cukrzyca, - reumatyzm	
Dekarz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układu: mięśniowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn), kostno-stawowego, oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca), moczowego i nerek, nadciśnienie, - alergie, choroby skóry rąk, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca, - reumatyzm, - zaburzenia zmysłu dotyku, - słaba budowa ciała, niska wydolność fizyczna, - epilepsja.	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - widzenie barw nieprawidłowe - nieznaczne niedosłuchy
Sprzedawca	
Przeciwwskazania zdrowotne: - znaczna krótkowzroczność, - niedosłuch, - wady wymowy, - choroby skóry rąk, - kłopoty z kręgosłupem, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno - stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, zwłaszcza rąk), oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, - nosicielstwo chorób zakaźnych szczególnie na stoiskach spożywczych, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - boczne skrzywienie kręgosłupa I^o, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - jednooczność,
Fryzjer	
Przeciwwskazania zdrowotne: - niski wzrost, - słaba budowa ciała, - wady wzroku, zaburzenia widzenia barw, - niedosłuch,	Dopuszczalne choroby: - leworęczność, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona, nawet po korekcji okularami,

- zaburzenia równowagi, zawroty głowy, omdlenia, - wady serca, - alergie, - cukrzyca, - żylaki kończyn dolnych, - choroby skóry, nadmierna potliwość rąk, - zaburzenia sprawności kończyn, - zaburzenia zmysłu dotyku, - znaczna wada wymowy, - epilepsja, - uzależnienia.	- ostrość słuchu nieznacznie osłabiona
Kucharz	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku wymagające korekcji szklami, - płaskostopie znacznego stopnia, - skrzywienie kręgosłupa, - przewlekłe choroby skóry, - alergie, - choroby przewodu pokarmowego, - choroby płuc, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - zaburzenia psychiczne, - żylaki, - nadciśnienie, - wady serca, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona (okulary wykluczają), - ostrość słuchu osłabiona
Kelner	
Przeciwwskazania zdrowotne: - dużego stopnia krótkowzroczność, - wady wymowy, - zawroty głowy, zaburzenia równowagi, omdlenia, - epilepsja, - zaburzenia psychiczne, - cukrzyca, - choroby układu krążenia, - dychawica oskrzelowa, - gruźlica, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - przewlekłe choroby skóry, - skrzywienia kręgosłupa od II°, - ograniczenie sprawności ruchowej kończyn	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami,
Fotograf	
Przeciwwskazania zdrowotne: - duże wady wzroku, - zaburzenia adaptacji wzroku do ciemności, - zaburzenia widzenia barw, - przewlekłe stany zapalne spojówek, - epilepsja, - choroba reumatyczna, - przewlekłe choroby układu oddechowego, - dychawica oskrzelowa, - alergie	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie II°, wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym, - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami, - ostrość słuchu osłabiona

- ograniczenia sprawności ruchowej kończyn, skrzywienie kręgosłupa od II° - płaskostopie powyżej II°	
Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i wydolność ciała, - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - niedosłuch, choroby uszu, - zaburzenia równowagi, zawroty głowy, - choroby układów: mięśniowego, kostno - stawowego, nerwowego, krążenia (wady serca), moczowego i nerek, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, a szczególnie rąk i palców), - alergie, choroby skóry rąk, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - reumatyzm, - cukrzyca.	Dopuszczalne choroby: - średnie i małe wady wzroku z niepełną korekcją jednego oka
Technik technologii odzieży	
Przeciwwskazania zdrowotne: - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - choroby układu oddechowego, alergie, - choroby skóry, - znaczne uszkodzenia narządu słuchu, - znaczne ograniczenie narządu ruchu i sprawności rąk, - zaburzenia zmysłu dotyku, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie III°, - siła fizyczna słaba, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami, - wada wymowy (nie utrudniająca porozumiewania się)
Technik handlowiec	
Przeciwwskazania zdrowotne: - zaburzenia wzroku znacznego stopnia, zaburzenia widzenia barw - wady słuchu utrudniające kontakt z otoczeniem - znaczne zaburzenia układów: nerwowego, krążenia, oddechowego - zaburzenia zmysłu równowagi - zaburzenia narządu ruchu, ograniczona sprawność kończyn - zaburzenia psychiczne, uzależnienia - znaczne wady wymowy - choroby skóry.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - stopy płaskie, - boczne skrzywienie kręgosłupa, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami, - jednooczność, - widzenie barw nieprawidłowe
Technik ekonomista	
Przeciwwskazania zdrowotne: - zaburzenia znacznego stopnia narządu wzroku, słuchu, układu nerwowego, oddechowego, - zaburzenia równowagi,	Dopuszczalne choroby: - wzrost niski, - boczne skrzywienie kręgosłupa nawet III°, - stopy płaskie III°,

- znaczne ograniczenia sprawności ruchowej kończyn zwłaszcza rąk, - znaczne wady wymowy, - znaczne zaburzenia psychiczne, - uzależnienia.	- leworęczność, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - schorzenia reumatyczne, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - jednooczność, - daltonizm, - ostrość słuchu nieznacznie osłabiona, - wada wymowy
Technik mechanik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - choroby oczu, nieskorygowane szklami średnie wady wzroku, brak widzenia obuocznego, - choroby uszu, niedosłuch, - zawroty głowy, omdlenia, zaburzenia równowagi, - choroby układów: nerwowego, oddechowego, mięśniowego, kostno – stawowego, ruchu, krążenia (wady serca), - cukrzyca, - alergie skóry, - reumatyzm, - uzależnienia, - zaburzenia zmysłu dotyku.	Dopuszczalne choroby: W zależności od specjalności np. budowa maszyn: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie III°, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca z sercem średnio powiększonym, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - ostrość słuchu nieznacznie osłabiona
Technik budownictwa	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, epilepsja, - choroby układów: oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca), moczowego i nerek, kostno-stawowego, ruchu, - alergie, przewlekłe choroby skóry, - cukrzyca, - reumatyzm, - słaba budowa ciała, niska wydolność fizyczna, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - wady wymowy
Technik żywienia i usług gastronomicznych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku wymagające korekcji szklami, zaburzenia widzenia barw, - znaczny niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - boczne skrzywieni kręgosłupa I°, - wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym,

- choroby układów: mięśniowego, kostno - stawowego, ruchu (zaburzenia sprawności kończyn, płaskostopie), oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca, nadciśnienie, żylaki kończyn dolnych), - alergię, - choroby skóry, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - zaburzenia zmysłu smaku i węchu, - zaburzenia psychiczne, uzależnienia, - cukrzyca.	- ostrość wzroku nieznacznie osłabiona
Technik agrobiznesu	
Przeciwwskazania zdrowotne: - zaburzenia znacznego stopnia narządu: wzroku, słuchu, układu nerwowego, oddechowego, - zaburzenia równowagi, - znaczne ograniczenia sprawności ruchowej kończyn, - znaczna wada wymowy, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie II° - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - brak widzenia obuocznego, - widzenie barw nieprawidłowe, - ostrość słuchu nieznacznie osłabiona
Technik hotelarstwa	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba kondycja i niska wydolność fizyczna, - nieskorygowane szklami wady wzroku, zaburzenia widzenia barw, - niedosłuch, - omdlenia, zaburzenia równowagi, zawroty głowy, - choroby układów: kostno-stawowego, ruchu, nerwowego, - cukrzyca, - niewyrównane wady serca, - alergię, - choroby skóry, - zaburzenia psychiczne, - uzależnienia, - znaczne wady wymowy.	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami
Technik leśnik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała, brak dobrej kondycji i wydolności fizycznej, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, zaburzenia adaptacji wzroku do ciemności, zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: kostno – stawowego,	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami, - wady wymowy

mięśniowego, ruchu, oddechowego, nerwowego, moczowego i nerek, - alergie, - choroby skóry, - reumatyzm, - cukrzyca, - zaburzenia zmysłu dotyku	
Technik elektryk	
Przeciwwskazania zdrowotne: - średnie wady wzroku nie poddające się korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - znaczny niedosłuch, - ograniczenia sprawności, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca), moczowego i nerek, mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu, - przewlekłe choroby skóry, nadmierna potliwość rąk, - cukrzyca, reumatyzm, - zaburzenia psychiczne, zaburzenia zmysłu węchu, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - średnie i małe wady wzroku z niepełną korekcją jednego oka (niewielkiego stopnia)
Technik hodowca koni	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała, brak dobrej kondycji i wydolności fizycznej, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, znaczny niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: krążenia, wady serca, kostno – stawowego, mięśniowego, ruchu, oddechowego, nerwowego, moczowego i nerek, - alergie, - choroby skóry, - reumatyzm, cukrzyca, zaburzenia zmysłu dotyku, - zaburzenia psychiczne	Dopuszczalne choroby: - niewielkie wady wzroku, - wady wymowy, - skrzywienie kręgosłupa i płaskostopie niewielkiego stopnia
Technik analityk	
Przeciwwskazania zdrowotne: - skłonność do uczuleń, - przewlekłe choroby układu oddechowego, - zaburzenia równowagi, - brak widzenia obuocznego, daltonizm,	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - wada serca wyrównana z sercem nie

- choroby układu nerwowego (epilepsja), - uzależnienia	- powiększonym, - wady wymowy
Technik rolnik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała, brak dobrej kondycji i wydolności fizycznej, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, choroby oczu, zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, znaczny niedosłuch, zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: krążenia, wady serca, kostno – stawowego, mięśniowego, ruchu, oddechowego, nerwowego, moczowego i nerek, - alergie, choroby skóry, - reumatyzm, cukrzyca, - zaburzenia zmysłu dotyku, węchu i smaku	Dopuszczalne choroby: - niewielkie wady wzroku, - wady wymowy, - skrzywienie kręgosłupa i płaskostopie niewielkiego stopnia
Technik technologii żywności	
Przeciwwskazania zdrowotne: - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - choroby zapalne uszu, niedosłuch, - omdlenia, zawroty głowy, zaburzenia równowagi, - znaczne zaburzenie układów: oddechowego, nerwowego, krążenia (wady serca), nadciśnienie tętnicze, - alergie, choroby skóry, - nosicielstwo chorób zakaźnych, - brak pełnej sprawności ruchowej, znaczne skrzywienie kręgosłupa, płaskostopie, - uzależnienia, - zaburzenia zmysłu smaku, powonienia i dotyku.	Dopuszczalne choroby: - niższy wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa I^o, - wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona
Technik urządzeń sanitarnych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - nieskorygowane szklami duże wady wzroku, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby zapalne uszu, znaczny niedosłuch, - zawroty głowy, omdlenia, zaburzenia równowagi, - choroby układu oddechowego oraz znaczne zaburzenia układów: nerwowego, krążenia (wady serca), mięśniowego, kostno-stawowego, ruchu, - reumatyzm, - cukrzyca, - zaburzenia węchu, - alergia, astma,	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona, - widzenie barw nieprawidłowe, ostrość słuchu osłabiona

- słaba budowa ciała i niska wytrzymałość fizyczna, przepukliny, słaba sprawność ruchowa, - uzależnienia.	
Technik usług pocztowych i telekomunikacyjnych	
Przeciwwskazania zdrowotne: - choroby kręgosłupa - nieskorygowane szklami wady wzroku utrudniające pracę przy komputerze - niedosłuch - ograniczona sprawność rąk - zaburzenia psychiczne, uzależnienia - wady wymowy - ponadto przy obsłudze paczek: brak dobrej koordynacji i wydolności fizycznej, zaburzenia równowagi, choroby układów: kostno-stawowego, mięśniowego, krążenia i oddechowego	Dopuszczalne choroby: - boczne skrzywienie kręgosłupa III, - stopy płaskie III, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - jednooczność
Technik elektronik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - wady wzroku nie poddające się korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - znaczny niedosłuch, - ograniczenia sprawności rąk, - zaburzenia równowagi i świadomości, - schorzenia układu nerwowego, - przewlekłe choroby skóry, - nadmierna potliwość, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie III°, - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem średnio powiększonym, - wada wymowy
Technik technologii drewna	
Przeciwwskazania zdrowotne: - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego, zaburzenia widzenia barw, - choroby zapalne uszu, niedosłuch, - zaburzenia równowagi, omdlenia, zawroty głowy, - choroby układów: ruchu, oddechowego, nerwowego, krążenia, wady serca, kostno-stawowego, - alergie skóry, - cukrzyca, - reumatyzm, - zaburzenia zmysłu dotyku i węchu, - słaba budowa ciała, niska wydolność fizyczna, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie II°, - ostrość wzroku osłabiona nawet po korekcji okularami
Technik mechanizacji rolnictwa	
Przeciwwskazania zdrowotne: - słaba budowa ciała i niska wydolność fizyczna, - nieskorygowane szklami wady wzroku, brak widzenia obuocznego,	Dopuszczalne choroby: - boczne skrzywienie kręgosłupa I°, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami,

- choroby zapalne uszu, niedosłuch, - zawroty głowy, omdlenia, zaburzenia równowagi, - choroby układów: nerwowego, ruchu, oddechowego, krążenia (wady serca), mięśniowego, kostno – stawowego, - alergie skórne, - cukrzyca, - reumatyzm, - uzależnienia, - zaburzenia zmysłu dotyku.	- wady wymowy
Technik ogrodnik	
Przeciwwskazania zdrowotne: - daltonizm, zez, - słaby słuch, - brak zdolności czucia bodźców skórnych, - zaburzenia równowagi, epilepsja, - pobudliwość nerwowa, - zaburzenia psychomotoryczne, - znaczne wady w budowie, - choroby reumatyczne stawów kończyn, - przewlekłe choroby i wady układu krążenia, trawienia i oddechowego, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - wzrost niski, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - przebyta gruźlica płuc, - przewlekłe schorzenia ucha środkowego i wewnętrznego, - wada wymowy
Technik drogownictwa	
Przeciwwskazania zdrowotne: - niska sprawność fizyczna, - wady wzroku wymagające korekcji szklami, brak widzenia obuocznego, znaczne zaburzenia widzenia barw, - choroby uszu, niedosłuch, - zawroty głowy, omdlenia, epilepsja, zaburzenia równowagi, - choroby układów: nerwowego, ruchu, oddechowego, krążenia i wady serca, moczowego, nerek, mięśniowego, kostno-stawowego, - cukrzyca, - alergie, - przewlekłe choroby skóry, - reumatyzm, - zaburzenia psychiczne	Dopuszczalne choroby: - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona, nawet po korekcji okularami
Technik telekomunikacji	
Przeciwwskazania zdrowotne: - zaburzona koordynacja wzrokowo-ruchowa, - lęk wysokości, - brak cierpliwości i dokładności, - nieskoordynowana szklami wada wzroku, problemy z oceną odległości, brak widzenia obuocznego, - wzmożona potliwość dłoni, - przewlekłe choroby rąk i skóry, - problemy ze słuchem,	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - wady wymowy nie utrudniające kontaktu

- zawroty głowy, zaburzenia równowagi, omdlenia, - znaczne zaburzenia układów: nerwowego, krążenia, serca, układu kostno-stawowego.	
Technik rachunkowości	
Przeciwwskazania zdrowotne: - zaburzenia znacznego stopnia narządu: wzroku, słuchu, układu nerwowego, oddechowego, - zaburzenia równowagi, - znaczne ograniczenia sprawności ruchowej kończyn zwłaszcza rąk, - znaczne wady wymowy, - znaczne zaburzenia psychiczne, - uzależnienia.	Dopuszczalne choroby: - niski wzrost, - boczne skrzywienie kręgosłupa II°, - stopy płaskie II° - przebyta gruźlica płuc, - wada serca wyrównana z sercem nie powiększonym, - ostrość wzroku nieznacznie osłabiona nawet po korekcji okularami, - brak widzenia obuocznego, - widzenie barw nieprawidłowe, - ostrość słuchu nieznacznie osłabiona

V. Zawody dopuszczalne do nauki w zależności od poziomu zaburzenia i określonych niepełnosprawności - opracowanie na podstawie „Podręcznika oceny zawodów z punktu widzenia różnych rodzajów niepełnosprawności”²⁸.

Interesującą publikacją dotyczącą kwalifikacji zdrowotnych do wykonywania zawodu jest „Podręcznik oceny zawodów z punktu widzenia różnych rodzajów niepełnosprawności”, Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego (W. Kreft i inni, Gdańsk 2000). **Autorzy niniejszej pracy wychodzą z założenia, iż nie jest ważna przyjęta nazwa niepełnosprawności (etykieta), nie jest ważne na co chorował lub choruje klient, lecz - co uległo zaburzeniu.** Innymi słowy - istotnym jest jakie funkcje psychofizyczne nie funkcjonują prawidłowo, uniemożliwiając tym samym sprostanie niektórym wymaganiom stawianym przez zawód. Wyodrębnione sfery proponowane są ze względu na to "czym" człowiek pracuje oraz przyjęty funkcjonalny podział układów psychofizjologii człowieka. Biorąc pod uwagę zestaw wymagań, jakie stawiają określone zawody przed kandydatami do ich nauki i wykonywania w aspekcie przeciwwskazań zdrowotnych, można wyodrębnić takie grupy czynników jak:

- I. Wymagane ważne cechy fizyczne
- II. Wymagane ważne sprawności sensomotoryczne
- III. Kategorie czynności dominujących
- IV. Kategorie ogólnego obciążenia fizycznego

Autorzy omawianej publikacji tak zdefiniowali przeciwwskazania: **„Przeciwwskazaniem psychofizycznym do wykonywania zawodu nazywamy każde znaczące obniżenie poziomu funkcjonowania sfery ekspresji psychofizycznej uniemożliwiającej właściwe i bezpieczne dla człowieka wykonywanie zawodu”.**

Biorąc pod uwagę tak zdefiniowane przeciwwskazania wyróżniono następujące sfery ekspresji psychofizycznej:

- I. **Sprawność kończyn dolnych** (zdolność do pracy w pozycji stojącej, przemieszczania się, szybkość)

²⁸ W Polsce, według przeprowadzonego w roku 2002 Narodowego Spisu Powszechnego, 14,3% mieszkańców uznawanych jest za osoby niepełnosprawne. Z kolei wskaźnik zatrudnienia niepełnosprawnych w Polsce jest jednym z najniższych w Europie i wyniósł w 2004 r. ok. 13,7%.

- II. **Sprawność kończyn górnych** (zręczność, manipulacja, precyzyjność)
- III. **Sprawność narządów zmysłów** (wzrok, słuch, węch, smak, równowaga)
- IV. **Sprawności sensomotoryczne** (widzenie stereoskopowe, rozróżnianie barw, percepcja kształtów, koordynacja wzrokowo-ruchowa)
- V. **Sprawność podstawowych układów fizjologii** (krążenia, oddechowego, kostno-stawowego, trawiennego)
- VI. **Sprawności psychiczne** (poziom rozwoju intelektualnego, współwystępowanie zaburzeń/chorób psychicznych)
- VII. **Cechy ogólne** (budowa ciała, wydolność fizyczna, ekspresja werbalna)
- VIII. **Inne czynniki** (np. problemy z wyglądem – widoczne kalectwo, zniekształcenia, ponadto nosicielstwo chorób zakaźnych).

Omawiana publikacja jest cenną pozycją w biblioteczkę każdego doradcy. Opisano tam bowiem dopuszczalny poziom zaburzeń podanych wyżej sfer ekspresji psychofizycznej w odniesieniu do definicji przeciwwskazań psychofizycznych dla 542 zawodów. Opracowano też dla niektórych zawodów możliwości i kierunki przystosowania stanowisk pracy pod kątem stawianych przez nie wymagań i niepełnosprawności.

Poniżej podano przykładowe zawody w których nie ma przeciwwskazań do nauki i pracy w/w zdefiniowanych niepełnosprawności (wybranych)²⁹:

O przeciwwskazaniach do nauki określonego zawodu lub o ich braku decyduje lekarz na podstawie badania i dokumentacji medycznej chorego. Niniejsze zestawienie ma tylko pokazać „kierunki myślenia”.

I. Sprawność kończyn dolnych³⁰ – nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Dietetyk SP ³¹	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik informatyk T lub SP,

²⁹ Wymienione w tabeli zawody podano najczęściej za „Podręcznikiem oceny zawodów ...”. W publikacji tej podaje się zawody w których nie ma „przeciwwskazań do pracy” co nie musi być tożsame (ze względów o których wspomniano wyżej, patrz - II Istotne uwagi) z brakiem „przeciwwskazań do nauki”. Ponadto łatwiej określić przeciwwskazania do wykonywania określonych zadań zawodowych przypisanych konkretnemu stanowisku pracy, niż określić ogólne przeciwwskazania do nauki zawodu (możliwe w przyszłej pracy różne stanowiska i zadania zawodowe).

³⁰ Niniejsze zestawienie nie jest pełne i dotyczy tylko nazw zawodów wg Klasyfikacji Zawodów Szkolnictwa Zawodowego (wybranych). Klasyfikacja Zawodów i Specjalności na Potrzeby Rynku Pracy zawiera znacznie więcej profesji - o czym była już mowa. Np. w pierwszej z wymienionych klasyfikacji umieszczono zawód „elektromonter”. Druga zaś wymienia 20 zawodów z nazwą elektromonter np.: elektromonter: instalacji elektrycznych, linii kablowych, lotniczy, maszyn elektrycznych, taboru szynowego itd. Każda z klasyfikacji jest zmieniana i aktualizowana (np. ta druga średnio co 2 -3 lata). Przyporządkowanie kwalifikacji występujących na rynku pracy do zawodów ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego można znaleźć np.:

<http://psz.praca.gov.pl/documents/10240/54723/Klasyfikacja%20zawod%C3%B3w%20i%20specjalno%C5%9Bci%20na%20potrzeby%20rynku%20pracy%20-%202014.pdf>.

Trzeba wziąć pod uwagę zmiany jakie wprowadzają wspomniane klasyfikacje - np. w przypadku zawodu technik farmaceutyczny rok szkolny 2017/2018 jest rokiem ostatniej rekrutacji do szkół kształcących w tym zawodzie (patrz aktualna klasyfikacja dostępna np. na stronie internetowej MEN). Nie uwzględniono w nim również dużej ilości zawodów w których istnieje możliwość nauki / i pracy po przystosowaniu stanowiska praktyki / pracy do potrzeb wynikających z niepełnosprawności.

- Fotograf ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Kaletnik ZSZ, - Krawiec ZSZ, - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kuśnierz ZSZ, - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik ekonomista T - Technik informatyk T lub SP - Technik realizacji dźwięku T lub SP - Technik realizacji nagrań i nagłośnień T - Technik rachunkowości SP - Technik analityk T - Technik dentystyczny SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik optyk T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	- Dietetyk SP - Technik analityk T - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Technik elektronik T - Kaletnik ZSZ, - Krawiec ZSZ, - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Technik optyk T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ
II. Sprawność kończyn górnych – 1 - zręczność rąk – nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów³²:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik rolnik T - Technik informatyk T lub SP - Rolnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Technik administracji SP	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik informatyk T lub SP - Dietetyk SP

³¹ SP – szkoła policealna, ZSZ – zasadnicza szkoła zawodowa, T – technikum. W niniejszym zestawieniu umieszczono kierunki kształcenia nie tylko w zasadniczych szkołach zawodowych czy technikach ale i w szkołach policealnych.

³² Jak napisano wyżej - dane z tabeli służą tylko ogólnej orientacji. **Należy pamiętać, iż zawody występujące w szkołach - to ściśle wyodrębnione kwalifikacje które należy zdobyć by uzyskać określony tytuł zawodowy.** Np. aby zdobyć zawód montera zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie - należy zdobyć trzy kwalifikacje: **K1** Montaż systemów suchej zabudowy, **K2** Wykonywanie robót malarsko-tapeciarskich **K3** Wykonywanie robót posadzkarsko-okładzinowych. Niekiedy jest tak, iż nie ma przeciwwskazań zdrowotnych do nauki jednej kwalifikacji, istnieje zaś wyraźne przeciwwskazanie do nauki innej, przypisanej do danego zawodu. Nietrudno zdać sobie sprawę, że w zawodzie technik budownictwa dla kwalifikacji zawodowej K3 Sporządzanie kosztorysów oraz przygotowywanie dokumentacji przetargowej i dla kwalifikacji K1 Wykonywanie robót murarskich i tynkarskich (nauczanej opcjonalnie z dwiema innymi) istnieją zupełnie inne przeciwwskazania zdrowotne uniemożliwiające lub przynajmniej utrudniające pracę (inne zadania zawodowe). Dlatego korzystając z niniejszego zestawienia warto dokonać głębszej analizy (umieszczano czasem takie zawody które w obrębie poszczególnych kwalifikacji mogą nie być pod tym względem jednoznaczne).

- Technik prac biurowych T³³ - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektroradiolog SP - Technik rolnik T - Technik ogrodnik T - Technik technologii ceramicznej T - Technik technologii żywności T - Technik transportu kolejowego T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T	
Sprawność kończyn górnych – 2 - zręczność palców – nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Operator urządzeń przemysłu chemicznego ZSZ - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Cieśla ZSZ - Dekarz ZSZ - Dietetyk SP - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik ekonomista T - Garbarz skór ZSZ - Górnik eksploatacji podziemnej ZSZ - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Rolnik ZSZ - Kalesnik ZSZ - Kelner T - Kominiarz ZSZ - Technik rachunkowości SP - Lakiernik ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Murarz-tylnik ZSZ - Ogródnik ZSZ - Operator maszyn i urządzeń metalurgicznych ZSZ - Sprzedawca ZSZ	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Rolnik ZSZ - Kominiarz ZSZ - Technik księgarstwa T - Technik agrobiznesu T - Technik rachunkowości SP - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Stolarz ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik leśnik T - Technik rolnik T - Technik technologii żywności T - Technik żywienia i usług gastronomicznych

³³ Klasyfikacja zawodów i specjalności szkolnictwa zawodowego określa szczegółowe uwarunkowania nauki niektórych zawodów np. zawód technika prac biurowych możliwy jest do kształcenia wyłącznie dla osób niewidomych i niedowidzących, zaś np. pracownik pomocy obsługi hotelowej dla osób upośledzonych w stopniu lekkim itd. W tabeli nie zostało to uwzględnione.

- Technik handlowiec T - Stolarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik agrobiznesu T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik budownictwa T - Technik elektroradiolog SP - Technik geolog T lub SP - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Technik informatyk T lub SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik ogrodnik T - Technik pożarnictwa SP - Technik garbarz T - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik spedytor T - Technik technologii drewna T - Technik technologii szkła T - Technik żywienia i usług gastronomicznych - Technik księgarstwa T	
III. Sprawność narządów zmysłów- 1 słuch - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Cieśla ZSZ - Cukiernik ZSZ - Blacharz ZSZ - Dekarz ZSZ - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Elektryk ZSZ - Elektromechanik ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Fotograf ZSZ - Garbarz skór ZSZ - Kaletnik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Kominiarz ZSZ - Technik usług kosmetycznych SP - Kowal ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Cukiernik ZSZ - Blacharz ZSZ - Dekarz ZSZ - Fotograf ZSZ - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Technik ekonomista T - Fotograf ZSZ - Garbarz skór ZSZ - Kaletnik ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Lakiernik ZSZ - Piekarz ZSZ - Rolnik ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Ogrodnik ZSZ

- Krawiec ZSZ - Lakiernik ZSZ - Rolnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Murarz-tylnik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik obsługi turystycznej T - Technik hotelarstwa T - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektroradiolog SP - Technik geodeta T lub SP - Technik geolog T lub SP - Technik informatyk T lub SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik ogrodnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii żywności T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	- Optyk-mechanik ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik geolog T lub SP - Technik informatyk T lub SP - Technik rybactwa śródlądowego T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ
III. Sprawność narządów zmysłów - 2 wzrok ³⁴ - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	

³⁴ Wady wzroku stanowią jedno z najważniejszych przeciwwskazań do nauki wielu zawodów i zostały szczegółowo omówione wyżej. Najczęściej występują nieprawidłowości dotyczące widzenia: osłabienie wzroku, zaburzenia widzenia barw (omówione w opracowaniu oddzielnie), duże niedowidzenia (osoby słabo widzące i ociemniałe). Osłabienie ostrości widzenia może być spowodowane: krótkowzrocznością, nadwzrocznością, astygmatyzmem. Istotne jest prawidłowe odczytanie zapisów okulistycznych. Upraszczając: Vos 5/12,5 → liczba 5 mówi z ilu metrów dana osoba widzi, 12,5 – z ilu

<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u>	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u>
- Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik architektury krajobrazu T - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Cieśla ZSZ - Cukiernik ZSZ - Dekarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Dietetyk SP - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Garbarz skór ZSZ - Technik geodeta T lub SP - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Rolnik ZSZ - Technik agrobiznesu T - Kaletnik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Kelner T - Kominiarz ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Krawiec ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Technik awionik T lub SP - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Murarz-tylnkarz ZSZ - Obuwnik ZSZ - Operator maszyn i urządzeń do	- Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Technik tyfloinformatyk T lub SP - Stroiciel fortepianów i pianin T

metrów dana osoba powinna widzieć Vos → widzenie oka lewego, Vod → widzenie oka prawego, Vos 1/1 sc → wada skorygowana Vod 0,8 cc + 1,0 D → korekcja. **Uczniów z wadami wzroku należy konsultować z lekarzami: medycyny pracy i okulistą.**

przetwórstwa tworzyw sztucznych ZSZ - Operator maszyn w przemyśle włókienniczym ZSZ - Operator urządzeń przemysłu ceramicznego ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik budownictwa wodnego T - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik budownictwa T - Technik analityk T - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik geodeta T lub SP - Technik geolog T lub SP - Technik hodowca koni T - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanik lotniczy T lub SP - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik mechatronik T - Technik ochrony środowiska T - Technik ogrodnik T - Technik garbarz T - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T - Technik włókiennik T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	
III. Sprawność narządów zmysłów- 5 równowaga - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik archiwista SP	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP

- Technik informatyk T lub SP - Technik organizacji reklamy T - Technik architektury krajobrazu T - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Technik analityk T - Cukiernik ZSZ - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik energetyk T - Elektromechanik ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Fotograf ZSZ - Fryzjer ZSZ - Technik usług fryzjerskich T - Garbarz skór ZSZ - Technik geolog T lub SP - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Rolnik ZSZ - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T - Technik pszczelarz T - Technik hodowca koni T - Kaletnik ZSZ - Krawiec ZSZ - Kelner T - Technik usług kosmetycznych SP - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Technik księgarstwa T - Lakiernik ZSZ - Kucharz ZSZ - Technik procesów drukowania T - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Opiekun osoby starszej SP - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Opiekunka dziecięca SP - Opiekunka środowiskowa SP - Optyk-mechanik ZSZ - Piekarz ZSZ - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Pszczelarz ZSZ - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik archiwista SP	- Technik archiwista SP - Dietetyk SP - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik rachunkowości SP - Mechanik precyzyjny ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik dentystyczny SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik farmaceutyczny SP - Technik transportu kolejowego T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ
---	--

- Technik elektroniki T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektroradiolog SP - Technik farmaceutyczny SP - Technik geolog T lub SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik ochrony środowiska T - Technik ogrodnik T - Technik ortopeda T lub SP - Technik garbarz T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	
IV. Sprawności sensomotoryczne, 1 – rozróżnianie barw - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Cieśla ZSZ - Dekarz ZSZ - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik pszczelarz T - Technik hodowca koni T - Technik agrobiznesu T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Kamieniarz ZSZ - Kelner T - Kominiarz ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Technik księgarstwa T - Technik rachunkowości SP - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Cieśla ZSZ - Blacharz ZSZ - Dekarz ZSZ - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik ekonomista T - Górnik eksploatacji otworowej ZSZ - Górnik eksploatacji podziemnej ZSZ - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik hodowca koni T - Technik rybactwa śródlądowego T - Kominiarz ZSZ - Technik rachunkowości SP - Monter konstrukcji budowlanych ZSZ - Murarz-tylnik ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Monter budownictwa wodnego ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ

- Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter konstrukcji budowlanych ZSZ - Murarz-tylnikarz ZSZ - Opiekun osoby starszej SP - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Opiekunka dziecięca SP - Opiekunka środowiskowa SP - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik hotelarstwa T - Pszczelarz ZSZ - Monter budownictwa wodnego ZSZ - Rolnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik budownictwa T - Technik elektromechanik SP - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Technik informatyk T lub SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik pożarnictwa SP - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik technologii żywności T - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ	- Ślusarz ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Technik urządzeń sanitarnych T
IV. Sprawności sensomotoryczne, 3 – koordynacja wzrokowo – ruchowa - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik geolog T lub SP - Technik księgarstwa T - Ogrodnik ZSZ - Technik ogrodnik T - Technik ortopeda T lub SP - Technik hotelarstwa T	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik spedytor T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik żywienia i usług gastronomicznych T

- Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Rolnik ZSZ - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Technik geolog T lub SP - Technik hodowca koni T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii żywności T - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP	
V. Sprawność podstawowych układów fizjologii, 1 – krążenia - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik architektury krajobrazu T - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik rachunkowości SP - Technik weterynarii T lub SP - Blacharz ZSZ - Cukiernik ZSZ - Technik analityk T - Dekarz ZSZ - Dietetyk SP - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik ekonomista T - Elektromechanik ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Fotograf ZSZ - Fryzjer ZSZ - Technik usług fryzjerskich T - Garbarz skór ZSZ - Technik geolog T lub SP - Technik rolnik T - Technik hodowca koni T - Technik pszczelarz T - Kaletnik ZSZ - Kelner T - Koszykarz-plecionkarz ZSZ	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik analityk T - Cukiernik ZSZ - Dietetyk SP - Technik farmaceutyczny SP - Kaletnik ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Technik księgarstwa T - Kuśnierz ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Piekarz ZSZ - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Sprzedawca ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik ortopeda T lub SP - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ

- Krawiec ZSZ - Kucharz ZSZ - Kuśnierz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Wędliniarz ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Opiekunka dziecięca SP - Optyk-mechanik ZSZ - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Rolnik ZSZ - Technik obsługi turystycznej T - Sprzedawca ZSZ - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik analityk T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektroradiolog SP - Technik farmaceutyczny SP - Technik geolog T lub SP - Technik księgarstwa T - Technik mechanik T - Technik ochrony środowiska T - Technik garbarz T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Technik spedytor T - Technik rachunkowości SP - Sprzedawca ZSZ - Zegarmistrz ZSZ	
---	--

- Złotnik-jubiler ZSZ	
V. Sprawność podstawowych układów fizjologii, 2 – oddechowego - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik ochrony fizycznej osób i mienia SP - Technik architektury krajobrazu T - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik rachunkowości SP - Dietetyk SP - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik ekonomista T - Elektryk ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Fotograf ZSZ - Fryzjer ZSZ - Technik usług fryzjerskich T - Technik geolog T lub SP - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik agrobiznesu T - Kaletnik ZSZ - Technik usług kosmetycznych SP - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik księgarstwa T - Technik ekonomista T - Kuśnierz ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Technik mechatronik T - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter konstrukcji budowlanych ZSZ - Obuwnik ZSZ - Opiekunka dziecięca SP - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Optyk-mechanik ZSZ - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik obsługi turystycznej T - Technik hotelarstwa T - Pszczelarz ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Kaletnik ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Pszczelarz ZSZ - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Tapicer ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik urządzeń sanitarnych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ

- Sprzedawca ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektroradiolog SP - Technik elektryk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik geodeta T lub SP - Technik hodowca koni T - Technik pszczelarz T - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik ogrodnik T - Technik ortopeda T lub SP - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik spedytor T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	
---	--

V. Sprawność podstawowych układów fizjologii, 3 – nerwowego - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:

<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u>	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u>
- Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Technik informatyk T lub SP - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Cukiernik ZSZ - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Elektromechanik ZSZ - Elektryk ZSZ - Garbarz skór ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Technik hodowca koni T - Technik pszczelarz T - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T	- Technik archiwista SP - Technik hodowca koni T - Technik pszczelarz T - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T - Ogrodnik ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik administracji SP - Technik prac biurowych T - Ogrodnik ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik rachunkowości SP - Rolnik ZSZ - Technik rolnik T - Ślusarz ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik informatyk T lub SP - Technik ogrodnik T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ

- Kalemnik ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Krawiec ZSZ - Kucharz ZSZ - Kuśnierz ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter nawierzchni kolejowej ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Technik rachunkowości SP - Sprzedawca ZSZ - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik administracji SP - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik budownictwa T - Technik analityk T - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik geodeta T lub SP - Technik geolog T lub SP - Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik ogrodnik T - Technik ortopeda T lub SP - Technik procesów drukowania T - Technik rachunkowości SP - Technik garbarz T - Technik rolnik T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T	
--	--

- Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókiennik T - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Rolnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Murarz-tylnik ZSZ - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	
V. Sprawność podstawowych układów fizjologii, 4 – trawiennego - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik architektury krajobrazu T - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik organizacji reklamy T - Technik prac biurowych T - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Technik analityk T - Cieśla ZSZ - Cukiernik ZSZ - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Dekarz ZSZ - Dietetyk SP - Blacharz ZSZ - Operator maszyn leśnych ZSZ - Elektryk ZSZ - Technik elektryk T - Technik energetyk T - Technik farmaceutyczny SP - Fotograf ZSZ - Fryzjer ZSZ - Technik usług fryzjerskich T - Garbarz skór ZSZ - Górnik eksploatacji otworowej ZSZ - Górnik eksploatacji podziemnej ZSZ - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Technik agrobiznesu T - Kaletnik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Kelner T - Kominiarz ZSZ - Technik usług kosmetycznych SP	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik organizacji reklamy T - Technik architektury krajobrazu T - Technik archiwista SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Cieśla ZSZ - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Elektryk ZSZ - Technik elektryk T - Technik energetyk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik farmaceutyczny SP - Fotograf ZSZ - Fryzjer ZSZ - Technik usług fryzjerskich T - Garbarz skór ZSZ - Technik garbarz T - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Górnik eksploatacji otworowej ZSZ - Górnik eksploatacji podziemnej ZSZ - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik hodowca koni T - Technik procesów introligatorskich T - Kaletnik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Kelner T - Kominiarz ZSZ - Technik usług kosmetycznych SP - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik księgarstwa T

- Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik księgarstwa T - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Krawiec ZSZ - Kucharz ZSZ - Kuśnierz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Technik mechanik lotniczy T lub SP - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter budownictwa wodnego ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter nawierzchni kolejowej ZSZ - Monter konstrukcji budowlanych ZSZ - Murarz-tylnkarz ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych ZSZ - Opiekun osoby starszej SP - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Opiekunka dziecięca SP - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Monter budownictwa wodnego ZSZ - Rolnik ZSZ - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T - Rybak śródlądowy ZSZ - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik rybołówstwa morskiego T lub SP - Technik spedytor T - Technik handlowiec T - Sprzedawca ZSZ - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik analityk T - Technik budownictwa T - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektromechanik SP - Technik elektryk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik geolog T lub SP - Technik geodeta T lub SP - Technik hodowca koni T - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik ogrodnik T	- Kuśnierz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Technik prac biurowych T - Technik mechanik lotniczy T lub SP - Mechanik-monter maszyn i urządzeń ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter nawierzchni kolejowej ZSZ - Monter konstrukcji budowlanych ZSZ - Murarz-tylnkarz ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Rolnik ZSZ - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T - Rybak śródlądowy ZSZ - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik rybołówstwa morskiego T lub SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik analityk T - Technik budownictwa T - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektromechanik SP - Technik elektryk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik geolog T lub SP - Technik geodeta T lub SP - Technik hodowca koni T - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik ogrodnik T
---	---

- Technik elektroradiolog SP - Technik elektryk T - Technik energetyk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik geolog T lub SP - Technik geodeta T lub SP - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Technik hodowca koni T - Technik hutnik T - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik mechatronik T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik ogrodnik T - Technik ortopeda T lub SP - Technik procesów drukowania T - Technik pożarnictwa SP - Technik prac biurowych T - Technik garbarz T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	- Technik ortopeda T lub SP - Technik garbarz T - Technik procesów drukowania T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii żywności T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ
V. Sprawność podstawowych układów fizjologii, 5 – mięśniowego - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik organizacji reklamy T - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik analityk T - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Fotograf ZSZ - Technik geolog T lub SP - Technik hodowca koni T - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik księgarstwa T - Kuśnierz ZSZ	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik organizacji reklamy T - Technik archiwista SP - Technik ekonomista T - Technik geolog T lub SP - Technik rachunkowości SP - Optyk-mechanik ZSZ - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik farmaceutyczny SP - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Monter mechatronik ZSZ - Elektromechanik ZSZ

- Technik usług kosmetycznych SP - Technik farmaceutyczny SP - Kucharz ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Opiekunka dziecięca SP - Optyk-mechanik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Ślusarz ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektryk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik mechatronik T - Technik ochrony środowiska T - Technik ortopeda T lub SP - Technik procesów drukowania T - Technik garbarz T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii wyrobów skórzanых T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	- Elektromechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Elektryk ZSZ - Technik farmaceutyczny SP - Murarz-tylnkarz ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Optyk-mechanik ZSZ -
V. Sprawność podstawowych układów fizjologii, 6 – kostno - stawowego - nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów:	
<u>zaburzenia niewielkiego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP	<u>zaburzenia dużego stopnia:</u> - Technik administracji SP - Technik archiwista SP

- Technik organizacji reklamy T - Technik archiwista SP - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Technik analityk T - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik farmaceutyczny SP - Kaletnik ZSZ - Technik usług kosmetycznych SP - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik księgarstwa T - Kuśnierz ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Opiekun w domu pomocy społecznej SP - Opiekunka dziecięca SP - Optyk-mechanik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Ślusarz ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektryk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik ochrony środowiska T - Technik ogrodnik T - Technik procesów drukowania T - Technik pożarnictwa SP - Technik agrobiznesu T - Technik rolnik T	- Technik analityk T - Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik pożarnictwa SP³⁵
---	--

³⁵ Na przykładzie zawodu technika pożarnictwa widać wyraźnie, że zaklasyfikowanie jakiegoś schorzenia (i / lub niepełnosprawności) jako uniemożliwiającego naukę określonego zawodu nie zawsze jest jednoznaczne, bywa subiektywne i trudne do teoretycznego rozstrzygnięcia. W większości publikacji w tym przypadku wymienia się szereg przeciwwskazań i uważa się, iż niepełna sprawność układu kostno – stawowego uniemożliwia naukę i pracę w tym zawodzie. Teoretycznie technik pożarnictwa mógłby pracować przy kontroli przestrzegania przepisów przeciwpożarowych czy analizowaniu dokumentacji, mógłby posługiwać się komputerem w jednostce straży pożarnej nadzorując określone prace itd. Wówczas zaburzenia układu kostno – stawowego byłyby mniejszą przeszkodą. Jednakże przy wykonywaniu zadań zawodowych zw. z walką z pożarami, prowadzeniem akcji ratowniczych itp. trudno sobie wyobrazić osobę z takimi problemami zdrowotnymi. Dlatego mało prawdopodobnym jest otrzymanie zaświadczenia lekarskiego o braku przeciwwskazań do nauki zawodu technik pożarnictwa przy zaburzeniach kostno – stawowych dużego stopnia.

- Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	
VI. Sprawności psychiczne człowieka 1. upośledzenie umysłowe – lekkie : nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów: - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Cieśla ZSZ - Cukiernik ZSZ - Garbarz skór ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Monter-elektronik ZSZ - Murarz-tylnik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Piekarz ZSZ - Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Rolnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Stolarz ZSZ - Tapicer ZSZ	VII. Cechy ogólne 1. budowa ciała - słaba nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów: - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik archiwista SP - Technik analityk T - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik usług pocztowych i finansowych SP - Fotograf ZSZ - Technik geolog T lub SP - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Kaletnik ZSZ - Kominarz ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik księgarstwa T - Technik rachunkowości SP - Kucharz ZSZ - Kuśnierz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Opiekunka dziecięca SP - Optyk-mechanik ZSZ - Technik obsługi turystycznej T - Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T

	- Technik ekonomista T - Technik rachunkowości SP - Technik administracji SP - Technik spedytor T - Sprzedawca ZSZ - Technik handlowiec T - Tapicer ZSZ - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik analityk T - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektryk T - Technik farmaceutyczny SP - Technik ochrony środowiska T - Technik ogrodnik T - Technik ortopeda T lub SP - Technik procesów drukowania T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ
VII. Cechy ogólne 2 - ogólna wydolność fizyczna niska nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów: - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik organizacji reklamy T - Technik archiwista SP - Technik analityk T - Dietetyk SP - Technik ekonomista T - Technik farmaceutyczny SP - Kaletnik ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Krawiec ZSZ - Technik księgarstwa T - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Obuwnik ZSZ - Technik hotelarstwa T - Technik obsługi turystycznej T	VIII. Inne czynniki 1 – nosicielstwo chorób zakaźnych nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów: - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik ochrony fizycznej osób i mienia SP - Technik archiwista SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Cieśla ZSZ - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik ekonomista T - Elektromechanik ZSZ - Elektryk ZSZ - Fotograf ZSZ - Garbarz skór ZSZ - Technik geolog T lub SP - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Górnik eksploatacji otworowej ZSZ

- Technik turystyki wiejskiej T lub SP - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik rachunkowości SP - Technik spedytor T - Stolarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik analityk T - Technik bezpieczeństwa i higieny pracy SP - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik farmaceutyczny SP - Technik ortopeda T lub SP - Technik procesów drukowania T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	- Górnik eksploatacji podziemnej ZSZ - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Kaletnik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Kominiarz ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Krawiec ZSZ - Kuśnierz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Technik procesów introligatorskich T - Technik mechanik lotniczy T lub SP - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Technik spedytor T - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Technik pożarnictwa SP - Tapicer ZSZ - Technik budownictwa T - Technik analityk T - Technik elektronik T - Technik elektroniki i informatyki medycznej SP - Technik elektryk T - Technik geodeta T lub SP - Technik geolog T lub SP - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Technik hutnik T - Technik leśnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik procesów drukowania T - Technik garbarz T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T
---	---

	- Technik włókiennik T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ
VIII. Inne czynniki 2 – zniekształcenia, problemy z wyglądem nie ma przeciwwskazań do nauki następujących zawodów: - Technik administracji SP - Technik informatyk T lub SP - Technik ochrony fizycznej osób i mienia SP - Technik archiwista SP - Betoniarz-zbrojarz ZSZ - Blacharz ZSZ - Blacharz izolacji przemysłowych ZSZ - Blacharz samochodowy ZSZ - Cieśla ZSZ - Cukiernik ZSZ - Dekarz ZSZ - Operator maszyn leśnych ZSZ - Technik ekonomista T - Garbarz skór ZSZ - Technik geolog T lub SP - Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie ZSZ - Górnik eksploatacji otworowej ZSZ - Górnik eksploatacji podziemnej ZSZ - Górnik odkrywkowej eksploatacji złóż ZSZ - Technik pszczelarz T - Kaletnik ZSZ - Kamieniarz ZSZ - Kominiarz ZSZ - Koszykarz-plecionkarz ZSZ - Kowal ZSZ - Krawiec ZSZ - Kucharz ZSZ - Kuśnierz ZSZ - Lakiernik ZSZ - Technik mechanik lotniczy T lub SP - Mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych ZSZ - Mechanik pojazdów samochodowych ZSZ - Mechanik precyzyjny ZSZ - Monter mechatronik ZSZ - Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych ZSZ - Monter izolacji budowlanych ZSZ - Monter konstrukcji budowlanych ZSZ - Murarz-tylnkarz ZSZ - Obuwnik ZSZ - Ogrodnik ZSZ - Operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych ZSZ	

- Optyk-mechanik ZSZ - Piekarz ZSZ - Pszczelarz ZSZ - Technik pszczelarz T - Technik rachunkowości SP - Monter budownictwa wodnego ZSZ - Rolnik ZSZ - Rybak śródlądowy ZSZ - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik rybołówstwa morskiego T lub SP - Technik spedytor T - Stolarz ZSZ - Ślusarz ZSZ - Tapicer ZSZ - Technik analityk T - Technik budownictwa T - Technik elektronik T - Technik elektryk T - Technik geodeta T lub SP - Technik geolog T lub SP - Technik górnictwa odkrywkowego T - Technik górnictwa otworowego T - Technik górnictwa podziemnego T - Technik hodowca koni T - Technik hutnik T - Technik mechanik T - Technik mechanizacji rolnictwa T - Technik ochrony środowiska T - Technik odlewnik T - Technik ogrodnik T - Technik procesów drukowania T - Technik pożarnictwa SP - Technik garbarz T - Technik rolnik T - Technik rybactwa śródlądowego T - Technik technologii drewna T - Technik technologii odzieży T - Technik technologii szkła T - Technik technologii wyrobów skórzanych T - Technik technologii żywności T - Technik telekomunikacji T lub SP - Technik transportu kolejowego T - Technik urządzeń sanitarnych T - Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych T - Technik włókiennik T - Technik żywienia i usług gastronomicznych T - Zegarmistrz ZSZ - Złotnik-jubiler ZSZ	
---	--

VI. Uwagi końcowe.

*„Radość serca wychodzi na zdrowie, duch przygnębiony wysusza kości.”.
Księga Przysłów, 17,22*

Wydać się, iż jednym z ważniejszych wyzwań przed którymi stoi polska oświata jest zapewnienie wszystkim młodym ludziom równego dostępu do nauki. Wyrównywanie szans w dostępie do wykształcenia osobom chorym i niepełnosprawnym - powinno być ważnym zadaniem dla osób wspierających uczniów (doradców, nauczycieli, rodziców). Pozytywny wpływ na ich wybory i perspektywy edukacyjne - to zwiększanie szans życiowych i zawodowych młodych ludzi. Jak pokazują ogólnie dostępne dane polscy niepełnosprawni są gorzej wykształceni, dłużej szukają pracy, częściej i dłużej są bezrobotnymi (w porównaniu do pełnosprawnej części młodzieży) itd. Polskie ustawodawstwo gwarantuje wszystkim obywatelom równy dostęp do edukacji i zatrudnienia. Zobowiązują nas do tego również uregulowania przyjęte przez nasz kraj w ramach Wspólnoty Unii Europejskiej. Od zapisów prawnych do ich realizacji wiedzie niestety długa droga. Prawo choćby najlepsze, samo w sobie, nie ma żadnej siły sprawczej. Dlatego też tak ważne jest praktyczne wspieranie doświadczającej problemów zdrowotnych młodzieży (m.in. w dokonywaniu optymalnych wyborów edukacyjnych i zawodowych).

Opracowując niniejszy artykuł kierowałem się bardziej pragmatycznym podejściem do tematu, niż poprawnością teoretyczną. Nie podjąłem tu próby wyjaśniania nieścisłości, odnoszenia się do błędów metodologicznych, sprzeczności jakie zauważyłem itp.. W Kreft opisując prace nad tworzeniem „Podręcznika oceny zawodów ...” podał, iż w literaturze dotyczącej tego tematu brak jest często: jednolitej klasyfikacji zaburzeń zdrowotnych, klasyfikacji językowej, analizy zestawienia wszystkich zawodów i przeciwwskazań, jednolitości i zgodności wewnętrznych kryteriów przypisywania przeciwwskazań do zawodów itd.³⁶

Sposoby pomocy uczniom chorym i niepełnosprawnym, prowadzenie wobec nich procesu doradczego, uwarunkowania formalno prawne zw. z kształceniem itp. zostały omówione w wielu ogólnie dostępnych publikacjach. Skłoniło to mnie do pominięcia całego szeregu ważnych tematów omówionych szczegółowo w licznych książkach i artykułach. Na jedną ważną sprawę pragnąłbym jednak zwrócić szczególną uwagę.

Istotną kwestią związaną ze wsparciem ucznia chorego / niepełnosprawnego jest kształtowanie u niego umiejętności optymistycznego i konstruktywnego radzenia sobie z trudnościami (również związanymi z wyborem zawodu). Wpływa to na sferę motywacyjną i zwiększa u ucznia nastawienie na samodzielność w kształtowaniu celów życiowych, ustaleniu zadań i sposobów działania, determinacji w dążeniu do wyznaczonych celów itd.

Żywię nadzieję, iż niniejsze opracowanie pod wieloma względami niedoskonałe, zawierające nieścisłości itp., może się jednak zainteresowanym tematyką przydać – przynajmniej do wstępnej analizy. W przypadkach wątpliwości i dla poszerzenia wiedzy warto skorzystać z pomocy lekarza i doradcy zawodowego i sięgnąć po publikacje dotyczące omawianego tematu.

Bibliografia:

1. Majewski T. Jak zatrudnić osoby niepełnosprawne? Poradnik dla pracodawców, Krajowa Izba Gospodarczo – Rehabilitacyjna, Warszawa 2007.
2. K. Lelińska, G. Sołtyśńska, M. Gruza, Zawody szkolnictwa zawodowego vademecum informacyjne doradcy zawodowego, MEN Warszawa 2005

³⁶ Patrz; W. Kreft. Rola informacji zawodowej w planowaniu kariery osób niepełnosprawnych, Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12 -13 czerwca 2003 Materiały konferencyjne, str. 32

3. KLASYFIKACJA ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI NA POTRZEBY RYNKU PRACY MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ DEPARTAMENT RYNKU PRACY Warszawa, 2014 r.
4. Lelińska K., Zawodownawstwo w planowaniu kariery, OHP Komenda Główna Warszawa 2006
5. Problem niepełnosprawności w poradnictwie zawodowym, Zeszyty informacyjno – metodyczne doradcy zawodowego, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1998
6. Lelińska K, Sołtysińska G. Kształcenie zawodowe a zawody na rynku pracy, CMPP- P MEN, W – wa 1999
7. W. Klosterötter, Medycyna Pracy, PZWL Warszawa 1985
8. Tazbir – Kowalczyk M., Zdrowotne kryteria niepełnosprawności a rola i zadania doradcy zawodowego w procesie orzecznictwa. Materiały szkoleniowe dla doradców zawodowych, Warszawa 2013
9. Ramowe wytyczne dotyczące zdrowotnych kwalifikacji kandydatów do nauki zawodu, COMPW – Z Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Warszawa 1980
10. Wojciechowska A., Wojnarowska B. Kwalifikacja Zdrowotna Młodzieży do nauki zawodu. Materiały pomocnicze dla lekarzy oraz pracowników poradni psychologiczno – pedagogicznych, Instytut Matki i Dziecka, CMPP – P MEN Warszawa 1993
11. Przewodnik po zawodach T I – VII, Wiederszał M. i inni, MIPS, Warszawa 1998
12. A. Rajkiewicz i inni, Szkoła zawodów. Problemy szkolnego poradnictwa zawodowego. Charakterystyki zawodów. Książka i Wiedza, Warszawa 1969
13. Wołasiuk – Skorupa J (red), Medycyna i higiena pracy, Centrum Medyczne Kształcenia podyplomowego w Warszawie, Warszawa 2011,
14. G. Sołtysińska „ABC doradcy zawodowego. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego”, KOWEZiU, Warszawa 2010
15. W. Kreft i in., Zeszyty Informacyjno – Metodyczne Doradcy Zawodowego „Podręcznik oceny zawodu z punktu widzenia różnego rodzaju niepełnosprawności”, KUP, Warszawa 2000).
16. Wojtasik B., Podstawy poradnictwa Kariery. Poradnik dla nauczycieli, KOWEZiU, Warszawa 2011
17. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12 -13 czerwca 2003 Materiały konferencyjne
18. Zeszyty informacyjno – metodyczne doradcy zawodowego Nr 10, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1998 r.
19. Gabler D., Hadław A., Garczyński M., Przystosowanie stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej, PFRON Warszawa 2010
20. Tokarski T. i inni, Materiały szkoleniowe dla służ BHP tworzonych w spółdzielniach ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk pracy, CIOP PIB Warszawa 2007.
21. Skorus M. „Projektowanie stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.” Prezentacja multimedialna.
22. Dudzińska A. „Najczęstsze pytania dotyczące kształcenia specjalnego. Informator dla rodziców”. Aktualizacja – A. Niedźwiecka, Warszawa 2012
23. Grajewska D., Fakty i mity o osobach niepełnosprawnych, Copyright by Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Wydanie drugie poprawione i uzupełnione (2009)

Doradca zawodowy PP – P w Braniewie - Roman Michalski